

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882.

Andra Kammaren.

N:o 37.

Onsdagen den 19 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes ett så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Herr Grefve Axel E. Mörner alltsedan den 15 dennes varit af sjukdom (*angina faucium*) hindrad och tillsviare är af samma sjukdom hindrad att infinna sig i Kammaren, det intygar

Stockholm den 18 April 1882

Sigurd Lovén,
Legit. läkare.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till Bevillnings-Utskottet Kongl. Maj:ts på Kammarens bord hvilande proposition, angående förändringar i assurancesafgiften för försändelser med angifvet värde, hvilka befordras inom riket, m. m.

Efter föredragning dernäst af Kongl. Maj:ts proposition angående de Kongl. teatrarne anförde

Herr Hedin: Kongl. Maj:t har i den nu till remiss föredragna propositionen begärt dels Riksdagens medgifvande, att de Kongl. teatrarne verksamhet må tillsviare fortgå efter hufvudsakligen enahanda syften som hittills, dels att Kongl. Maj:t måtte ega rätt att låta på statsverkets bekostnad af tillgängliga medel förskjuta de utgifter för teatrarne förvaltning, hvartill det ordinarie statsanslaget och teatrarne öfriga inkomster kunna komma att ej lemna tillgång. I afseende å denna senare hemställan vill jag icke i vidare mätto förgripa Utskottets blifvande omdöme om saken, än uttala mina betänkligheter emot att lemna det äskade medgifvandet i den obegränsade form, som propositionens ordalag antyder. Men hvad den förra hemställan åter angår, vågar jag redan nu för min del uttala den förhoppning, att

Riksdagen icke skall lemna ett sådant medgifvande som Kongl. Maj:t har begärt. Detta medgifvande från Riksdagens sida, att de Kongl. teatrarne verksamhet må tillsvidare fortgå efter hufvudsakligen enahanda syften som hittills, är för det första alldeles onödigt. För det andra, och just derföre att det är onödigt, kommer man måhända en gång att deraf draga den slutsatsen, att Riksdagen genom ett sådant medgifvande skulle hafva förklarat sig gilla och godkänna någonting, som Riksdagen icke har synnerlig kännedom om, samt att Riksdagen härmed äfven skulle hafva, åtminstone indirekt, godkänt den nog egenomliga åtgärd, hvarigenom de Kongl. teatrarne blifvit *pro forma* — ty något mera är det icke — från hofförvaltningen öfverflyttade under ett statsdepartement.

Vidare anfördes icke. Kammaren hänvisade den förevarande Kongl. propositionen jemte Herr Hedins i anledning af densamma nu afgifna yttrande till Stats-Utskottet.

Derefter föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet:

dels Kongl. Maj:ts nådiga propositioner:

1:o) angående afsöndring af jord från indragna profossbostället Lilla Flittered i Skaraborgs län till planteringsland för en folkskola inom Gustaf Adolfs församling;

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter kusken Jan Erik Eriksson;

3:o) angående efterskänkande af kronans rätt till en del af danaarvet efter affidne Grosshandlaren F. V. von Stjernemans hustru, Mary English Hamilton; och

4:o) angående beviljande af pension å allmänna indragningsstaten för Direktören vid kronoarbeta-stationen å Tjurkö, Majoren Olof Theodor Sundholms enka och understöd åt hans tre omyndiga barn;

dels Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, angående utbetalning af det Halmstad—Jönköpings Jernvägsaktiebolag beviljade anslag å 500,000 kronor.

§ 3.

Föredrogos och biföllos Lag-Utskottets nedannämnda Utlåtanden:

N:o 35, i anledning af väckta motioner om underdånig skrifvelse angående lagbestämmelser om delning af stadsfastighet;

N:o 36, i anledning af Riksdagens Justitieombudsmans framställning om tillägg till 69 § Utsökningslagen; och

N:o 37, i anledning af Riksdagens Justitieombudsmans hemställan om dels tillägg till 100 § Utsökningslagen dels ock ändring i 127 och och 130 §§ samma lag.

§ 4.

Förekom till afgörande Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 7), med anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse angående utredande, i hvad mån åtgärder kunde vidtagas för att inskränka den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af is.

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarnas stängas af is.

Med förordande af bifall till berörda motion (N:o 52), afgifven af Friherre *Nordenskiöld*, hade Utskottet hemställt, »att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t måtte genom sakkunniga personer låta utreda, i hvad mån åtgärder kunna vidtagas för att minska den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af ishinder.»

Efter uppläsning häraf lemnades ordet till

Herr Olaus Olofsson, hvilken, enligt anteckning å utlåtandet, inom Utskottet reserverat sig mot nämnda hemställan, och som nu anförde:

Som Herrarne se af det föreliggande betänkandet har jag mot Utskottets hemställan låtit anteckna min reservation.

Om jag än ville medgifva, att isbrytande fartyg äro för våra hamnar behöfliga för att vintertiden mellan dem och öppna hafvet hafva en bruten väg, kan jag dock icke vara med om att dylika fartyg anskaffas på statens bekostnad och således icke heller gilla, att en skrifvelse i ämnet aflåtes till Kongl. Maj:t. Om så är, att vissa orter i vårt land hafva behof af sjökommunikationer vintertiden, så anser jag, att dessa orter både böra och kunna sjelfva utan statens mellankomst anskaffa de fartyg, de behöfva.

Jag yrkar fortfarande afslag såväl å motionärens förslag som Utskottets betänkande.

Herr J. Johansson i Stockholm: Ehuru Tillfälliga Utskottet så varmt och välvilligt tillstyrkt ifrågavarande motion, kan jag för min del icke vara med om en Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, fotad på de upplysningar, som de förenade rikenas Generalkonsul i Helsingfors lemnat. Han har sökt bevisa, bland annat, att fraktfarten på Hangölinien med ångaren *Express* under de tre år, tabellen anger, är från år betydligt ökat. Han säger nemligen: »Då *Express* den 19 December 1878 åter började sina turer på Sverige, har allmänheten, oviss om denna trafiks återupprättande, icke förberedt sig på att begagna densamma, med anledning hvaraf ock årets seglationsintrader blefvo obetydliga.» Under vintern 1878—79 uppgick, enligt Herr Generalkonsulns berättelse, för hvarje vecka antalet passagerare till 31 samt centner gods till 543, men under vintern 1879—80 uppgick antalet passagerare till 45 samt centner gods till 1,888 och under vintern 1880—81 hade antalet passagerare stigit till 85 och godstrafiken till 3,349 centner. Men taga vi närmare i betraktande de tre hufvudartiklarne af de 50, som i tabellen förekomma, eller de tre artiklar, som egentligen förekomma i marknaden mellan Finland och Sverige och som äfven i tabellen upptagits såsom sådana, så visar sig, att alla dessa äro, hvad vinterfraktfarten angår, af helt och hållet tillfälligt natur. Och det visar sig äfven gentemot Herr Generalkonsulns ytt-

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarnas stängas af is.
(Forts.)

rande att allmänheten redan första året af Express' tillvaro väl visste af denna lägenhet, ty af artikeln »hvetet, mjöl och gryn» öfverfördes under första vintern 126 centner, året derpå blott 100 centner och vintern 1880—81, som ju, enligt Generalkonsulns förmenande, gifvit det bästa resultatet, endast två centner allt per vecka räknadt. Hvad artikeln »smör» beträffar uppgick veckoimporten hit under vintern 1879—80 till 596 centner men under vintern 1880—81 till endast 224 centner och af artikeln »jern och maskingods» fraktade Express under den förra af nämnda vintrar 760 centner, men under den senare endast 602 centner per vecka.

Om denna fraktfart varit af stabel i stället för af tillfällig natur, så skulle i proportion till de föregående åren centneralet fraktgods af dessa trenne artiklar för de åtta veckorna under vintern 1880—81 utgjort 11,854, men utgjorde endast 6,626; och således föreligger här i stället för den mångordade tillökningen en minskning af 44 procent. För att emellertid kunna komma upp till den största möjliga siffra för det sista af ifrågavarande trenne år har man bland fraktgodset upptagit under nämnda år skeppade 11,049 centner linfrökakor, 1,143 centner korn och 900 centner majs. Och då man nu vet, att såväl linfrökakor som spanmål är en artikel, som både billigare och bekvämare fraktas om sommaren, och att det då icke heller fattas tillgång på sådant fraktgods, samt då man tillika ser, att dessa artiklar icke hafva någon motsvarighet i tabellerna för föregående år, så är naturligt, att jag har rättighet att betrakta dem såsom tillfälliga. Hvad majsen särskildt beträffar, så förefaller det mig underligt att man vill paradera med en vara, som, kommande från Amerika, skulle söka sig en så underlig väg som öfver Stockholm till Ryssland eller Finland för att slutligen hamna i foderkrubban eller bränvinspannan. Om jag undantager exportgruppen smör från de artiklar, som jag anser vara tillfälliga, så återstå 39,000 centner fraktgods, som Express fraktat under tre på hvarandra följande vintrar om tillhoppa 51 veckor; och förvandlar man dessa 39,000 centner till rymdmatt, så motsvara de 14,000 tunnor råg eller hvad en medelstor ångare kan öfverföra på fyra veckor.

Och ändå säger nämnde Generalkonsul så högstämtdt: »sist anförda siffror innehålla en den vältaligaste antydning om tidsenligheten af vinterförbindelsen mellan de båda grannländerna äfvensom af den vidare utveckling, af hvilken densamma är mäktig.» Om jag då skulle fördela allt det fraktgods, som ångaren Express på 51 veckor öfverfört, — deri inbegripet den frakt, som jag anser vara rent tillfällig — lika på alla de resor, ångaren gjort, så visar sig, att densamma aldrig på någon resa haft fullt en femtedels last. Af denna orsak anser jag förbindelsen med Finland under vintertiden med hufvudstaden hvad fraktfarten angår vara alldeles obehöflig; hvad angår passagerare- och posttrafiken, så tror jag icke, att inkomsten af densamma skulle på något sätt motsvara kostnaden för ett isbrytarefartyg. Om man kunde vara öfvertygad om att under alla eventualiteter förbindelsen kunde hållas öppen hela året om, eller kunde man mot slutet af September eller början af Oktober bestämma, huru kommunikationerna vintertiden komme att gestalta sig, eller huruvida man hade att emotse en stark, en medelstark eller blid vinter, så skulle jag vara med om att bevilja snart

sagdt hvilket anslag, som helst, men det kan man icke och jag kan da säga, hvad följden skulle blifva af en isbrytare.

Det är klart, att hvarje importör måste under September och Oktober månad förse sig med varulager för vintern, konjunkturerna må vara så dåliga, penningemarknaden så svår eller priserna så höga, som helst, han måste ändå fylla sina magasin. Om man nu skulle anskaffa ett isbrytarefartyg, som hölle segelrännan öppen och underhölle vinterkommunikationen med den öfriga världen, så skulle, om t. ex. prisen i Januari månad falla, importören, som har sina varor liggande på lager, göra en oerhörd förlust på dessa varor. Ingen skada, säger man, — allmänheten har fördel af att prisen blifva billigare; men man måste äfven taga i betraktande, huru förhållandena gestalta sig ett annat år. Importören, skrämmd af föregående årets bittra erfarenhet, vågar ej anskaffa något större lager; vintern faller på och blir af den beskaffenhet att icke något fartyg kan tränga sig fram till våra kuster och då blir det *allmänheten*, som blir lidande. Ja, säger man, sådant kan ju inträffa äfven utan isbrytarefartyg. Ja, det är sant, och förhållandena under sista hösten äro beviset härpå. Spanmål togs då in i stora quantiteter till följd af den dåliga skörden; på kolonialvaror, som till Sverige importerats på grund af de pris, som då voro rådande, förlorades oerhörda summor; men för försynens beslut må vi böja oss och taga pröfningen, sådan den kommer. Jag kan väl förstå, att den ärade motionären syftar längre än på en förbindelse vintertiden med Finland; ty med sin öppna blick ser han nog saken i stort och vill åstadkomma en sådan förbindelse icke blott med Finland, utan äfven med hela den öfriga världen. Detta är en både stor och vacker tanke; men verkligt praktiska sjömän äro dock fullkomligt förvissade derom, att Östersjön är ett vanskligt haf att navigera under vintertiden. De fleste köpmän vilja icke gerna mot högre frakt- och assuransafgifter taga sin väg öfver Östersjön, utan de föredraga hellre att taga sina varor öfver Göteborg, hvars skärgård, till följd af det blidare klimatet och andra förhållanden, är mindre farlig att navigera och der man snart nog har att förvänta, att ett för den kommunens räknning anskaffadt isbrytarefartyg skall blifva färdigt. Tänker jag vidare på det förhållande att, till följd af det vid denna riksdag beviljade anslag, förbindelse mellan Öland och fastlandet och möjligen äfven med Libau snart skall komma till stånd; tänker jag vidare på den af Riksdagen antagna förnyade handelstraktaten med Frankrike -- hvilket enligt mängas påståenden skett på bekostnad af många andra intressen — så vill det synas mig, att innevarande Riksdag gjort, om icke för mycket, åtminstone ganska mycket för den svenska sjöfarten. Skulle jag emellertid blifva öfvertygad om nödvändigheten af dessa fartygs behof för post- och andra förbindelser, hvarom här varit fråga, så skall jag måhända taga tillbaka mina anmärkningar. För den händelse att Stockholm särskildt behöfver ett sådant fartyg, så tänker jag mig, att det är Stockholms börs, som för anskaffande deraf bör taga initiativet; men en anmärkning frångår jag icke, den nemligen, att ofvannämnde Generalkonsuls rapport är vilseledande; och, sålänge som denna min anmärkning icke blifvit vederlagd, kommer jag att yrka afslag å Utskottets hemställan.

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

Herr Wieselgren: När man ser på ingressen till Utskottets utlåtande, på motionärens förslag och på det slut, till hvilket Utskottet kommit, så möter man på alla tre ställena en ordställning, som förefaller mig mindre lyckligt vald. Det heter nemligen på alla tre ställena, att man skulle ingå till Kongl. Maj:t med underdånig skrifvelse angående utredande, »i hvad mån åtgärder kunna vidtagas för att minska den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af ishinder.» Jag frågar då, under hvilken tid äro Sveriges hamnar stängda af is? Jo, vintertiden. Men icke är det väl motionärens mening att Riksdagen bör ingå med en skrifvelse med begäran om nedsättande af en komité för att utreda i hvad mån åtgärder kunna vidtagas för att minska vintertiden? Nog hafva vi, såsom Herr Carl Anders Larsson för kort tid sedan försäkrade oss, numera en sådan regering, att man kan vänta mycket af densamma, men jag undrar, om icke detta vore att vänta alltför mycket. Motionären har icke heller menat det; och det är icke behöfligt att i Utskottets betänkande gå längre än till raden näst efter reciten af motionärens förslag för att finna utredt, hvad motionärens förslag afser. Sedan Utskottet anfört motionens slutyrkande heter det nemligen: »*Motionärens mening är*» etc. Det är kanske icke någon artighet från Utskottets sida att så der strax efter anförandet af motionens kläm uttolka hvad meningen är med densamma, men det tyckes häntyda på att Utskottet sjelf funnit det anmärkta uttrycket oklart.

Om man emellertid tror förslaget mening vara att en komité borde nedsättas, för att utreda i hvad mån åtgärder kunna vidtagas för att under vintern hålla Sveriges hamnar öppna, så torde man härför i förslaget ordalydelse ega skäl. Det kan synas vara en temligen enkel fråga; men den är till och med enklare än så. Man kommer nemligen icke långt i Utskottets betänkande, förrän man finner, att det icke ens är fråga om *alla* svenska hamnar utan endast om hamnarne på Sveriges östliga kust. Härvid ber jag att få anmärka, hurusom Utskottet på andra sidan af sitt betänkande med anförande af ett obestriddigt faktum visat, att denna fråga icke behöfver en konglig komités utredning; der omtalas nemligen, att Göteborgs kommun utan hjälp af någon konglig komité redan utredt frågan på det förträffliga vis, att ett isbrytande fartyg är af kommunen beståldt för att börja sitt arbete så snart det blifver färdigt. Dessa åtgärder har denna kommun vidtagit i samma syfte som här förevarande, eller för att hålla sin hamn öppen under vintermånaderna. Då det emellertid icke kan nekas, att hvad Göteborgs kommun gjort, det bör äfven Stockholms kommun kunna göra, och då den andra hamn, som föresväfvat Utskottet, nemligen Karlskrona icke heller bör kunna vara så svåråtkomlig, att icke precis samma åtgärder skulle kunna anses lämpliga för ändamålet vinnande der som i Stockholm och Göteborg, håller jag före, att Kammaren är i sin goda rätt, om den betraktar hela frågan som en kommunal fråga, hvilken ankommer på de kommunala myndigheternas utredning. Kammaren synes mig derföre icke behöfva göra sig samvete för bristande intresse för Sveriges sjöfart, om den på dessa grunder afslår motionen — hvarom jag nu ber att få framställa yrkande.

Herr J. Andersson i Tenhult: Då jag tillhört det Utskott, som haft att behandla denna fråga, men, till följd af erhållen ledighet från riksdagsgöromålen, icke varit med om frågans slutliga afgörande, hvilket dock icke kommit att antecknas efter utskottsbetänkandet, såsom eljest plägar vara vanligt, anser jag mig pligtig nämna några ord för att uttala, det jag icke kan gilla det slut, hvartill Utskottet kommit.

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

Vid de diskussioner, som inom Utskottet förekommo i denna fråga, innan min permissionstid började, uttalade jag den åsigten, att jag icke ville bestrida, att det kunde vara nyttigt, att isbrytande fartyg funnes, som kunde hålla en öppen ränna mellan kusterna och öppna sjön, men att jag ansåg, att, hvad anginge en sådan öppen ränna för kongliga flottan, det icke tillkomme Utskottet att derom afgifva utlåtande, enär en sådan fråga hemföle under Femte hufvudtiteln och Stats-Utskottets behandling, och att, hvad vidare angick handelsflottan, jag ansåge frågan i denna del för ett ortintresse, som borde ordnas af de kommuner, som kunde vara i behof af sådana fartyg. På dessa skäl ville jag inom Utskottet ogilla motionen och yrkade för min del afslag å densamma, hvilket jag fortfarande gör.

Herr Hedlund: Hvad först vidkomme den af min ärade kollega på göteborgsbänken gjorda anmärkningen mot en redaktionsofullkomlighet i Utskottets och motionärens förslag, kan jag alldeles icke dela hans uppfattning i detta hänseende. Det står nemligen i motionen: »att minska den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af ishinder» — och detta har den ärade talaren velat göra liktydigt med minskande af vintertiden! Det är dock två olika saker: *den tid, under hvilken hamnarne äro stängde af is, och vintertiden.* Många hamnar äro under vintern icke stängde af is, emedan isen är alltför svag, och andra hamnar finnas, som endast under en kort tid af vintern äro stängde af is. Det är denna del af vintern, då den ena eller andra hamnen är stängd till följd af alltför tjock is, som motionen afsett att förkorta, och jag kan omöjligen förstå, huru en man, så van som den ärade talaren att behandla svenska språket i tal och skrift, kan åt dessa ord gifva en sådan tolkning, som han gjort. För min del finner jag uttrycket fullkomligt korrekt, men äfven om det ej skulle vara det, skulle jag sannerligen i den värde talarens ställe försmått att på grund af ett obetydligt redaktionsfel förskaffa mig ett tvetydigt bifall.

Det var med stor förvåning, jag hörde en köpman i en stor handelsstad yttra, att det skulle vara rent af fördelaktigt för staden att under en tid hafva sina hamnar stängda af is, emedan man på förhand gör stora uppköp och fyller sina varnlager samt sålunda bereder sig på den längre tid, som under vanliga förhållanden ishindret skulle verka. Om då så olyckligt skulle ske, att en blidvinter inträffade, skulle derigenom stora förluster för köpmännen uppkomma. Komme så dertill ett isbrytarefartyg, skulle förlusterna blifva ännu värre. På den grunden borde hamnarne vara stängde och på den grunden borde förbindelserna med de andra länderna vara afbrutna. Derför borde man ej lägga sig i försynens anordningar, utan borde låta hamnarne vara stängde så länge som möjligt! En annan uppfattning har gjort sig

Om inskränkn-
ning af den
tid, hvarunder
svenska ham-
narne stängas
af is.
(Forts.)

gällande i den handelsstad, jag tillhör, der man anser hamnarnes tillstängning af is vara någonting ogynnsamt både för köpmannen och den stora allmänheten, som från köpmannen får sina varor, och får dem billigare genom sjöfartens tidiga öppnande. Derföre har man der äfven påtagit sig en ganska betydlig kostnad för att få ett isbrytarefartyg och derigenom öfvervinna dessa hinder. Är det nu så, att Stockholms köpmannacorps delar den ärade talarens åsigt, så följer deraf, att Stockholms kommun ej kommer att göra sig besvär med att anskaffa ett isbrytarefartyg. Men det finnes möjligen *andra* kommuner än Stockholm, som idka sjöfart, och dessa kunna möjligen hafva en annan uppfattning. Det är för dessa smärre kommuner som jag föreställer mig, att motionären egentligen för talan. Men det är en dyr affär, och det finnes kommuner, som kanske ej hafva råd att förskaffa sig ett isbrytarefartyg, särdeles om de äro så belägna att många vintrar kunna gå förbi utan att något sådant fartyg behöfves, hvarföre de möjligtvis ej vilja ikläda sig kostnaden för de undantagsfall, som här äro i fråga. För dessa många kommuners skull vill motionären, att det i kronans hand skall ligga ett par starka isbrytarefartyg, ställda under flottans vård, hvilka skola kunna komma till undsättning, då ishinder inträffar, och motionären har mycket talande åskädliggjort, huru ett sådant fartyg kan bryta en ränna åt än den ene hamnen än den andre hamnen och således verka gagnande icke blott för *en* kommun utan för många.

Jag har verkligen med glädje läst denna motion; det är någonting omfattande och stort i hela detta system. På det ekonomiska området är det vanligt i denna Kammare att vi blifva hänvisade att behandla olikartade detaljförslag. Sällan är ett ekonomiskt förslag byggt på ett omfattande system; än gäller det att skaffa isbrytande fartyg mellan Öland och Kalmar, än att åstadkomma en kommunikationsled mellan Gotland och fasta landet, alltsammans smärre isolerade intressen. Men att sammanbinda allt detta och se saken i stort och att för detta system påkalla statens medverkan — det händer ytterst sällan. Det är motionären värdigt att nu hafva framställt ett sådant mera omfattande system.

För min del ser jag saken icke blott från synpunkten af ishinder och öppna hamnar, utan jag betraktar den äfven på annat sätt, ställande den — liksom i fråga om den af Herr Lyth väckta motionen — såsom ett medel till öppnande af nya handelsförbindelser och särskildt med våra östra grannländer, icke blott med vårt brödraland Finland, utan äfven med vår förra »arffiende», som jag dock hoppas icke längre så skall framstå, nämligen Ryssland. Det är gifvet, att i Ryssland skall öppna sig en stor marknad för den svenska näringsffiten i synnerhet beträffande vår jernstillverkning och våra mekaniska verkstäder. Trots de orimliga tullar, hvarmed Ryssland till sin skada omgärdar sig, införes från England en mängd produkter, hvarmed den svenska tillverkningen fullkomligt kan täfla — jag grundar detta påstående icke på uppgifter af Utskottet utan på andra meddelanden, som jag anser vara fullt tillförlitliga. Vi veta också, att en viss del af våra mekaniska verkstadsarbeten vunnit en icke ringa marknad i Ryssland, men antagligt är, att detta är blott en ringa början mot hvad som

kan följa. Således, att kunna hålla våra hamnar öppne, så att vår sjöfart på Östersjön må ostörd kunna fortgå, detta är efter mitt förmenande en stor nationel uppgift. Att denna angelägenhet skulle läggas i vår örlogsflottas hand, synes mig ganska fördelaktigt. Jag har förut yttrat, att den ringa del örlogsflottan redan nu tagit i dessa angelägenheter, såsom vid Gotland och Göteborg, varit gagnande och visat sig vara en för flottan nyttig uppgift. Jag tror således för min del, att det anslag som här kan komma i fråga med fördel kunde läggas på flottans budget. Ty vi måste erkänna, att isbrytarefartyg äfven i krigstid kunna vara nyttiga. Vi använda många millioner till byggande af krigsfartyg, som enligt min tanke aldrig kunna blifva till det gagn som ett isbrytarefartyg. Vore det därför icke af nytta för landet, om vi toge en liten del af dessa millioner och använde den till att bygga ett och annat fartyg af ifrågavarande beskaffenhet?

Då den ärade motionären sjelf antagligen kommer att närmare utveckla de synpunkter, ur hvilka han sett frågan, och som för öfrigt ligga tydliga och klara i Utskottets betänkande, torde jag icke behöfva orda mycket härom. För min del anser jag, att det vore föga välbetänkt, om Andra Kammaren skulle till den grad visa sig förbise ett så stort intresse, som det, hvarom här är fråga, att Kammaren icke ens vågade gå in till regeringen med begäran om en utredning af saken, en utredning, som för öfrigt icke lämpligen kan ske annat än genom regeringen. Stockholms kommun har sjelf utredt frågan om sin isränna och anslagit medel för att hålla den öppen. Åtskilliga andra kommuner kunna göra detsamma. Men för att utbreda systemet i dess helhet, kan jag icke se annat, än att regeringen, som har konsulter och andra officiella personer till sitt förfogande, måste taga saken om hand. I handels och hela det svenska näringslivets intresse önskar jag därför lifligt, att den fråga, som här föreligger, måtte blifva uppmärksammas. För min del yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herrar *Melin, Thomasson, Emil Key, Hasselqvist* och *Abraham Rundbäck* instämde med Herr Hedlund.

Friherre Nordenskiöld: Herr Talman, mine Herrar! Det var icke utan förvåning, som jag, då jag i dag kom upp i Kammaren, hörde en Stockholmsrepresentant uppträda mot detta förslag och det med högst besynnerliga skäl. Det är blott ett ytterligare exempel på att intet tokeri från forna tider är nog stort, att det icke kan gå igen. Många exempel skulle kunna anföras härför. Jag vill endast erinra derom, att då åtskilliga af våra förnämste affärsmän skulle afgifva utlåtande öfver huruvida telegrafan vore nyttig eller ej, utföll det så, att telegrafan förklarades vara gagnlös för handeln, och när den första norrlandsbåten skulle utrustas, ansåg man detta företag leda till en säker förlust för aktieegarne. Nu veta vi af hvilken vigt telegrafan är för vår handel, och vi veta också, hvad ångbåtstrafiken på Norrland betyder. På samma sätt skall det också förhålla sig med vintertrafiken österut, om den kommer till stånd. Det torde hvar och en, som gjort sig ett begrepp om handels gång i de olika länderna, kunna förutse. Endast den, som inskränker sig till den erfarenhet, som han

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarna stängas af is.
(Forts.)

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarna stängas af is.
(Forts.)

vunnit i sin egen handelsbod, kan se saken annorlunda. Här vid lag torde man också kunna märka hvar skon klämmer. Den ärade talaren tycktes uppträda såsom representant för Stockholms importörer, hvilka enligt hans mening skulle anse det beqvämast att arbeta på gamla sättet och tycka det vara obehagligt att behöfva göra ändringar i hvad de vant sig vid sedan årtionden tillbaka. Men jag tror, att jag icke vidare skall behöfva uppehålla mig med att lemna bevis för att det vore af stort gagn, icke endast för Stockholm, ty det spelar der vid lag en mindre roll, utan för hela vårt land, för de flesta af våra industrigrenar, för våra jernvägar o. s. v., om en liflig vintertrafik kunde öppnas med vårt grannland i öster eller, rätt och slätt, om en vintertrafik kunde öppnas på det landet, ty den skulle snart nog blifva liflig och mycket anlitad. Icke heller vill jag upptaga tiden med att bemöta Göteborgsrepresentantens ordrytteri i afseende på sjelfva klämman i Utskottets betänkande. I stället för att tänka ut detta, borde han kanske hafva gjort fullt klart för sig, huru det i sjelfva verket förhåller sig med Göteborgs kommuns beprisade offervillighet för åstadkommandet af sitt isbrytarefartyg. Enligt de upplysningar, jag erhållit, förhåller det sig dermed så, att Göteborgs kommun skall ega rätt att taga särskild afgift för de fartyg, som passera isrännan. Det är således en extra hamnavgift, som för detta ändamål Göteborgs kommun uppbär. Då har Stockholms kommun gjort mer, ty den har i alla fall anslagit några tusen kronor på det att en segelrännan vintertiden skall, såvidt med dessa ringa medel möjligt är, hållas öppen till Stockholms hamn.

När jag sålunda tager för gifvet, att det vore till stor nytta att — såsom det står i Utskottets betänkande — kunna minska den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af ishinder, och då jag tror, att härför icke några vidare bevis behöfva framläggas, så är jag deremot alldeles öfvertygad om, att denna fråga i sina detaljer för närvarande icke är så känd, att icke en omsorgsfull utredning behöfves.

Här har nyss en ledamot från Stockholm nämnt, att det skulle vara en så farlig seglats om vintern, att affärsmännen icke skulle kunna begagna densamma, emedan frakterna den årstiden blefve mycket höga och assuranserna dyra. Jag vågar på det högsta betvifla denna uppgift. Jag tror tvärtom, att assuranserna vid den årstiden skola ställa sig billigare än på hösten. Detta är emellertid en fråga, som dock för närvarande icke är så afgjord, att ej behöfva en närmare utredning. Jag för min del tror, att Östersjön, söder om Åland, icke något år, icke ens då vintren är så sträng, som under förra året, blir så isbetäckt, att den icke kan befaras af fartyg. Men detta är blott ett antagande, icke ett vetande. Huru förhöll det sig i verkligheten med Östersjön, söder om Åland, under den förra stränga vintern. Var den då till större delen betäckt med is, fast eller drifvande omkring, eller var den till större delen isfri? Det finnes ingen, som kan med säkerhet besvara denna fråga i dag. Det skulle visserligen kunna samlas notiser från ett eller annat fartyg, hvilka kunna upplysa, att på den eller den trakten förhöll det sig så eller så, men med säkerhet kan man ej besvara frågan i sin helhet. Det är icke ens fullt säkert,

huru det förhöll sig med isförhållandena norr om Aland. Här behöfves en utredning, för hvilken staten bör gå i spetsen, just därför att materialet för frågans bedömande i första rummet skall erhållas från de olika lotsstationerna vid våra och grannländernas kuster. Det lider intet tvifvel, att under så stränga vintrar, som föregående års, det bildar sig betydliga isar närmast kusterna, det vet hvar och en, men huru förhåller det sig med den isen? Är det möjligt för en isbrytare att genomgå den och hålla en ränna öppen hela vintern, det är också en fråga, som icke kan besvaras utan en noggrann undersökning, äfven för den behöfves en utredning. Det är klart, att, om denna utredning utfaller så, som jag tror, att den kommer att utfalla, nemligen att isbandet längs kusterna visar sig vara äfven under stränga vintrar ganska smalt och lätt att genombryta, följden blifver den, att isbrytare böra anskaffas för några af våra hufvudhamnar. Men det är å andra sidan tydligt, att det icke kan åligga staten att ensam hålla isbrytarefartyg, utan att kostnaden därför bör åtminstone till en del beskostas af den kommun eller de kommuner, för hvilka rännan hålles öppen. Det är också tydligt, att bidrag dertill böra lemnas äfven från andra håll, såsom t. ex. från postverket, hvilket redan bidrager till vinterkommunikationerna upprätthållande. Postverket bör naturligtvis för att kunna tillförsäkra sig en regulier förbindelse med t. ex. Finland lemna ett bidrag antingen till de båtar, som öfverföra posten till Finland, eller ock för upprätthållande af en öppen ränna. Det är också tydligt, att den kommun och de, som närmast draga nytta af den hamn, till hvilken en ränna hålles öppen; böra lemna mycket stora bidrag, äfvensom de jernvägar, som sluta vid hamnen och hvilka ovilkorligen hafva stora fördelar af denna trafik. Men allt detta behöfver en utredning, och just därför tror jag, att den form, som blifvit gifven åt Utskottets förslag, är den lämpligaste. Jag har icke i min motion begärt något anslag utan endast en så fullständig utredning af frågan som möjligt, hvarvid jag ännu en gång ber att särskildt få betona, att det icke är min mening, att staten ensam bör bekosta isbrytningen, utan staten bör utreda frågan och sedan söka rättvist fördela kostnaderna på alla dem, hvilka hafva någon väsentlig fördel af de vidtagna åtgärderna.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till min motion, och jag beder dervid att särskildt få påpeka, att det ju vore en omynlighetsförklaring af Kammaren, om den icke vågade begära en undersökning i en sak, därför att man befarar, det regeringen med anledning häraf framdeles kunde komma att begära ett anslag i och för det angifna ändamålet. Det är ju vi sjelfva eller våra efterträdare, som komma att bedöma, huruvida det begärda anslaget är behöfligt eller icke, och så synnerligen släpphänt i det hänseendet har ju Riksdagen aldrig visat sig.

Jag får yrka bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herrar Friherre *Stackelberg*, *Axel Key*, *Hedin* och *von der Lancken*.

Herr Sjö: I motsats mot den siste ärade talaren skall jag yrka afslag på Utskottets förslag.

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarnas stängas af is.
(Forts.)

Om inskrän-
ning af den
tid, hvarunder
svenska ham-
narne stängas
af is.
(Forts.)

Jag vill på samma gång nämna, att, då jag först läste Utskottets betänkande, var det med verklig öfverraskning, jag fann, att Utskottet beslutat tillstyrka en sådan skrifvelse till Kongl. Maj:t, som motionären här föreslagit. Man kan nemligen med skäl ifrågasätta huruvida Utskottet tänkt sig följderna af en sådan skrifvelse, hvilka skulle blifva, att Kongl. Maj:t för nästkommande Riksdag framlade proposition om inköpande af ett eller flera isbrytareångfartyg jemte mycket annat som dermed kan ega sammanhang. Alltnog, kostnaderna för detta skulle blifva så stora och nyttan så ringa, att jag vill hoppas, att majoriteten af denna Kammare kommer att motsätta sig förslaget. Af Utskottets betänkande finna vi, att Göteborgs kommun af egna medel, utan något anslag af staten, inköpt en isbrytareångare till ett pris af 290,000 kronor. Då motionären nu haft reda på detta, borde han, enligt mitt förmenande, gjort framställning till Stockholms kommunalstyrelse att, i likhet med Göteborgs samhälle, bevilja medel för ifrågavarande ändamål, för den händelse en dylik ångares anskaffande verkligen vore af nöden. Orsaken till att denna motion nu kommit till Riksdagen är väl den, att motionären är van att få allt hvad han vill af staten och därför icke behöfver bry sig om att vända sig till Stockholms kommun i denna sak. Annars är väl fallet att, om någon skall hafva fördel af denna frågas lyckliga lösning, så är det, såsom också en talare på stockholmsbänken till och med nämnde, just Stockholms stad. Jag tror också, att de öfriga Stockholmsrepresentanterne, i likhet med nyssnämnde representant, skola alltför väl inse, att det tillkommer Stockholms stad att, utan att besvära Regering och Riksdag, anskaffa medel för ett sådant fartygs byggande, om det behöfves, isynnerhet som Stockholms kommun icke har så obetydliga inkomster af handeln och sjöfarten, såsom t. ex. tolagsersättningen, hvilken, efter hvad jag vill erinra mig, uppgår till omkring 800,000 kronor årligen. Jag tror, att dessa medel skulle ganska väl lämpa sig för ett sådant ändamål som här är i fråga.

Såsom jag först nämnde yrkar jag afslag på Utskottets förslag.

Herr *Magnusson* instämde med Herr *Sjö*.

Herr C. Carlson: Jag beder till en början få nämna, att jag, ehuru ledamot af Utskottet, icke deltagit i behandlingen af föreliggande fråga. Jag tillåter mig på samma gång säga, att jag icke kan vara med om ifrågavarande skrifvelseförslag, hufvudsakligen därför att jag anser orätt att besvära Kongl. Maj:t med utredning af en fråga, som jag redan på förhand finner hafva föga sympatier för sig i denna Kammare. Jag inser visserligen motionens goda syftemål, men skall staten taga befattning med denna fråga om förminskande af den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af ishinder, så måste det ske efter en förut uppgjord plan, på det icke orättvisor måtte uppkomma. Ty skall en kommun hafva ett sådant isbrytarefartyg af staten, vilja väl sedan många andra kommuner hafva detsamma, om de besväras af ishinder, och detta vore rättvist. Bäst torde därför vara, att de, som drifva handel och sjöfart, sjelfva få ordna denna sak, och jag är också öfvertygad om att de då icke skola underlåta något,

för såvidt de anse det vara en verklig fördel förenad med detta längre öppenhållande af våra hamnar. Derpå hafva vi ju också, såsom den siste ärade talaren nämnde, exempel från Göteborg, der man beslutat att för kommunens räkning anskaffa ett isbrytarefartyg för en kostnad af 290,000 kronor, utan att man ens gjort försök att erhålla understöd af statsmedel. Besynnerligt skulle äfven te sig, om Riksdagen, som förut nekat anslag till byggande af fartyg för marinen, nu skulle gifva på hand att bevilja medel för byggande af handelsfartyg.

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is
(Forts.)

På af mig nu anförda skäl yrkar jag afslag på Utskottets förslag.

Herr Söderström: Både som Stockholmare, köpman och importör ber jag få nedlägga en protest mot det yttrande för afslag på Utskottets förslag, som nyss fäldes af en talare på stockholmsbänken. Jag medgifver visserligen, att det kan vara litet genant för en importör, som betalat högt pris för en vara, att densamma, i följd af öppet vatten under vintermanaderna, faller i värde; men det är väl icke importörernas intressen, som här skola bevakas, utan den stora allmänhetens; och hvad har icke denna allmänhet vunnit genom den senaste milda vintern? Naturförhållandena hafva gjort, att vi fått rågen ett par kronor billigare per tunna än eljest skulle varit fallet, och detta anser jag vara en fördel, som är värd mycket. Hvad naturförhållandena åstadkommit detta år vore nu meningen att få genom konstens tillhjälp derigenom att våra hamnar kunde hållas öppna i slutet af Mars eller början af April och detta torde väl icke få anses såsom omöjligt. Jag har den äran att vara ledamot af Stockholms kommunalstyrelse, och, såsom en ärad talare nämnde, bidrager Stockholms kommun till öppenhållande af en segelränna till Stockholm icke blott med ett anslag af några tusen kronor årligen, utan äfven derigenom, att de ångbåtar, som vintertiden anlöpa Stockholm och bidraga till segelrännans öppenhållande, äro befriade från hamnungsgälder. Jag är äfven öfvertygad, att Stockholms kommun, om ett ordentligt isbrytarfartyg blir byggt, icke skall undandraga sig att för detsamma betala, hvad på dess andel kan belöpa, men jag ber också att få fästa uppmärksamheten uppå, att det är icke endast Stockholm, som kan hafva fördel af ett dylikt isbrytarfartyg, som håller Stockholms hamn öppen — vi veta ju t. ex., att statens jernvägar hafva sin ändpunkt i hufvudstaden, och Stockholms stad har redan förut genom ett anslag af omkring 3,000,000 till den s. k. Värta-hamnen förskaffat statens jernvägsnät en slutpunkt vid sjön och det är ganska ovisst, när kommunen skall kunna få så stor vinst af detta företag, så att ränta och amortering å denna summa betäckes.

Östersjön kan, såsom en ärad talare redan påpekat, svårigen hållas öppen hela vintern, utan det vore för isbrytning på våren ett isbrytarefartyg vore behöfligt. Men det är tydligt, att det då är behöfligt icke blott för Stockholm utan äfven för hamnar såväl söder som norr om hufvudstaden, och det skulle ju uppenbarligen vara en misshushållning att anskaffa ett isbrytarfartyg endast för öppenhållande af en hamn, då flere hamnar, som af samma fartyg kunde begagna sig, kunna hafva fördel af detsamma och deltaga i kostnaden derför. Det är just på den grund att en sådan fördel beredes åt saken, om

*Om inskränkn-
ning af den
tid, hvarunder
svenska ham-
narne stängas
af is.
(Forts.)*

staten tager frågan om hand, som jag ber att få lemna min röst för bifall till motionärens förslag.

Herr Lyth: Jag tror, att, om man företoge sig att beräkna alla de olägenheter, vår handel och sjöfart direkt och indirekt tillskyndas, derigenom att inloppet till våra hamnar under flere månader om året äro stängda af is, man skulle komma till ett ganska märkvärdigt resultat. Om man äfven icke skulle kunna hålla sjöfarten på Östersjön öppen under hela året, är det dock säkert, att sådant kunde med ett dugligt isbrytarfartyg låta sig göra under de allra flesta år. Då nu ett förslag är framkommet om vidtagande af åtgärder för att afhjelpa dessa olägenheter, hvaraf vår sjöfart lider och då vidare detta förslag blifvit framställt af en man, som måste erkännas ega den största erfarenhet och insigt i denna fråga och hvars blotta namn är oss en borgen för att saken icke gerna kan misslyckas, tycker jag, att allt detta borde i hög grad inverka på Kammarens mening, och ovilkorligen förmå hvarje sann fosterlandsvän att fästa uppmärksamhet vid detta nyttiga förslag. Friherre Nordenskiöld uttryckte nyss någon tvekan, huruvida Östersjön förlidet år kunnat navigeras. Jag kan likväl upplysa om, att äfven under förlidet års vinter var hafvet vid södra och sydöstra kusten af Gotland fullkomligt isfritt samt kunde under denna tid navigeras. Då sålunda förlidet år, oaktadt vi då hade den strängaste vinter, som vi på länge haft, navigation i Östersjön kunde ega rum, borde man kunna hysa temligen säker förhoppning, att Östersjön under milda och medelkalla vintrar bör kunna navigeras och hållas farbar. Jag anser äfven, att staten i detta fall bör träda emellan. Det är ej första gången, jag funnit, att när det gäller att understödja vår handel, vår sjöfart och våra näringar, så hafva förslag i sådant syfte icke lyckats i denna Kammare vinna det bifall, som vederborts; hvarföre jag tror, att Kammaren nu gjorde rätt, om den nu icke förkastade den motion, som blifvit framställd af en sådan man och i sådant syfte som här är fallet. Af dessa skäl får jag på det bestämdaste anhålla om bifall till den skrifvelse om frågans utredning, hvarom Friherre Nordenskiöld gjort framställning. Jag är öfvertygad, att en dylik skrifvelse icke kommer att förorsaka staten några stora kostnader.

Herr af Trolle: Jag har den äran att vara ledamot af det Utskott, som behandlat Herr Friherre Nordenskiölds motion, och jag får säga, att, då jag första gången genomläste densamma, det skedde med ett allt mer och mer stegradt intresse och att jag dervid erfor en känsla af stor tillfredsställelse öfver det intresse, motionären härigenom visat vår handel och sjöfart, och jag vill nu till honom hembära min tacksambet icke blott derför utan äfven för det intresse, han mången gång förut visat denna sak. Man har sagt, att denna fråga vore blott en kommunal-angelägenhet och att kommunerna derför borde sjelfve anskaffa dylika isbrytarfartyg, men min öfvertygelse är, att här är fråga icke blott om en kommunalangelägenhet, utan att ett ganska viktigt, stats- och samhällsintresse är fäst vid densamma. Jag tror också, att Utskottet i sitt betänkande framkommit med tillräckligt talande skäl för att visa att det icke är blott ett kommunalt utan

äfven ett statens, ett allmänt intresse, det här ifrågavarande. Naturligtvis är det ett statens intresse. Jag kan för min del icke finna annat, då man genom anskaffandet af isbrytande ångfartyg söker hålla en eller flera af våra viktigaste Östersjöhamnar öppna under vintertiden icke blott för en derigenom ökad trafik utan äfven till fördel för våra jernvägar, hvilka då naturligtvis få en större transport och deraf följande större inkomster. Ovilkorligen måste det ju vara ett statens intresse, att Östersjöhamnarne, från norr till söder, så tidigt som möjligt på våren blifva öppnade genom sådana isbrytare, och tror jag, att det vore af särdeles nytta att genom ett tidigare brytande af dessa isband, som stänga våra hamnar, få en tidigare öppnad sjöfart. Derjemte ligger ett speciellt statens intresse i denna fråga, hvilket i Utskottets betänkande endast i förbigående har blifvit berördt, men hvilket jag tillåter mig vidröra.

Utskottet har nemligen, likasom motionären, kommit till den åsigt att af våra Östersjöhamnar skulle Stockholms hamn vara den viktigaste att hålla öppen. Dernäst komma de södra hamnarne och dervid har såväl Utskottet som motionären tänkt sig Karlskrona. När man kommer till denna åsigt, förenas dermed naturligtvis ett annat statens intresse, nemligen sjöförsvaret. Hvar och en kan mycket väl finna, att sjöförsvaret ovilkorligen har ett behof af att hålla såväl Stockholms hamn som den vid Karlskrona, hvilka äro flottans stationer, öppna äfven under fredstid, men synnerligast under krigstid kan det vara af stor vikt att flottans fartyg kunna löpa ut så tidigt som möjligt. Här i Stockholm behöfver man, i händelse af krig, dagliga kommunikationer med Fredriksborg och de minstationer, hvilka äro här och der förlagda i skärgården. Hvad flottan speciellt beträffar är det för denna af ett ganska stort intresse att få isbrytande ångfartyg. Derom har framlagts förslag vid föregående riksdagar. Senast år 1878, vill jag påminna mig, att varfschefen i Karlskrona, genom en skrifvelse till styrelsen i Stockholm, förordade anskaffandet af en stark bogserbåt och ett isbrytande ångfartyg. Tänker man på stationen i Karlskrona, har den verkligen ett särdeles stort behof af ett dylikt fartyg, då under vintertiden en kommunikation med de utanför liggande fästningarne är alldeles nödvändig. Denna kommunikation är för närvarande af så primitiv beskaffenhet, att det mången gång kan vara förnadt med lifsfara att begifva sig öfver isen då denna »hvarken bär eller brister». Sedermera har Karlskrona station äfven ett annat intresse af ifrågavarande isbrytare, detta dock af mera allmän natur.

Vi veta alla, att Karlskrona är belägen i det södra hörnet af Sverige och det är just der den stora stråkvägen går för sjöfarten till Norrland, Finland och Ryssland. Olyckor inträffa mången gång utanför Karlskrona, men flottan har icke något lämpligt fartyg att skicka ut till de nödställdes hjälp. Hvar och en, som har varit i Karlskrona, känner mycket väl till denna brist.

Om ett sådant fartyg, som det ifrågavarande, skulle anskaffas, vore det utan tvifvel af stort gagn såväl för det allmänna som för flottan. Jag skall be att få läsa upp några rader från Karlskrona tidning angående den motion, som af Friherre Nordenskiöld här har blifvit framlagd. Jag gör det af det skäl att Karlskrona är en stad, der

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarna stängas af is.
(Forts.)

man mycket väl förstår sig på denna sjöfråga och det som i allmänhet hör till sjöfartens intresse. Der säges nemligen:

»Dels uti en i Kongl. Maj:ts proposition till innevarande års Riksdag under 7:e hufvudtiteln gjord framställning om anslag till ett isbrytande ångfartyg för uppehållande af kommunikation vintertiden mellan Öland och fastlandet, dels ock uti ett af enskild motionär (Friherre A. E. Nordenskiöld) framställt förslag om åtgärders vidtagande för inskränkning af den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af is, och hvari motionären föreslår, att tvenne isbrytande ångfartyg för Sveriges ostkust, det ena med hufvudstation i Stockholm, det andra med hufvudstation i Karlskrona, måtte anskaffas, för att med anvisade områden kunna hålla samtliga de mera betydande östersjöhamnarna öppna under vintern, förordas att nämnda fartyg skulle af Kongl. flottans befäl föras och af dess manskap bemannas.

Det är nogsamnt bekant, att flottans årliga öfningsanslag är långt ifrån tillräckligt för att åt flottans personal bereda all den öfning, som dess viktiga och mångsidiga kall kräfver. Yrkesfordringarne på en nutidens sjöofficer äro högt uppdrifna och till de mångahanda anspråken om kunskaper och insigter i sjökrigsyrkets olika grenar, som på honom ställas, hörer äfven, att han om våra kuster bör ega noga kännedom för att vid krigstillfällen kunna med största möjliga fördel begagna sig af de naturliga hjälpmedel till anfall och försvar, som dessas beskaffenhet erbjuder. En dylik kännedom kan tydligtvis på grund af våra skärgårdars vidsträckthet och i allmänhet invecklade beskaffenhet förvärfvas blott genom trägen öfning; och hvarje tillfälle, som härtill erbjudes, kan för yrkesmannen icke vara annat än välkommet. Det är derföre glädjande erfaras, att Kongl. Maj:ts ofvannämnda proposition blifvit af Riksdagen bifallen, hvarigenom ett tillfälle till öfning för flottans befäl och manskap sålunda blifvit beredt.»

Detta om denna del af frågan. Om Friherre Nordenskiölds motion heter det vidare:

»Den af Friherre Nordenskiöld väckta, här ofvan nämnde motionen, som, vid sidan af de stora fördelar densamma afser att tillskynda vår handel och sjöfart, äfven åt vårt sjöförsvar skulle bereda ovedersägliga fördelar, lär snart komma att till Riksdagens behandling öfverlemnas.

Vi lefva i ångans och elektricitetens tidehvarf, och inga uppoffringar synas för stora, inga svårigheter oöfvervinneliga för att lätta förbindelserna, förkorta afstånden och sammanföra de särskilda folkslagen med hvarandra. Under sådana förhållanden kan man i likhet med motionären med skäl ifrågasätta, huruvida icke några åtgärder borde vidtagas för att under våra mer eller mindre långa och stränga vintrar söka bryta det stängsel, med hvilket vinterns köld spärrar våra hamnar.

Man bör vara motionären särskildt tacksam för den välvilja mot vårt sjöförsvar han i sin motion uttalar genom att föreslå de båda ifrågasatta isbrytande ångfartygens införlifvande med vår flottas materiel, och vi äro för vår del förvissade derom, att dessa fartyg i följd af deras nödvändigtvis starka byggnadssätt och kraftiga maskinerier skola, jemte sitt egentliga ändamål, — — — — —

— — — — —
 vid mera än ett tillfälle lemna kraftig hjälp åt haverister och i nöd stadda fartyg vid våra kuster. Friherre Nordenskiölds motion är remitterad till Riksdagens Tillfälliga Utskott N:o 2, der vi likasom vid dess slutliga behandling inom Riksdagen tillönska den en välförförtjent framgång.»

Herr Talman! Jag skall icke vidare uppehålla Kammaren med att ytterligare framlägga några skäl för min önskan till framgång af motionen, men jag vill sluta med att alla de skäl, såväl i betänkanDET som annars, hvilka blifvit anförda, synas mig tala för bifall till motionärens framställning, hvarom jag också får anhålla.

Herr Wieselgren: Motionären har mot min hänvisning till hvad Göteborgs kommun i en fråga, likartad med denna, åstadkommit, rigtat den anmärkningen, att kostnaden för nämnda kommuns isbrytarefartyg skulle komma att bestridas genom ökade hamnumgälder. Jag ber att härvid få göra den rättelsen, att ränta å och amortering af skulden för detta fartyg visserligen beräknats till hälften skola bestridas af hamnumgälder, men att deremot den andra hälften skulle komma att betalas genom uttaxering på kommunens invånare. Anmärkningen håller således icke fullt streck, icke heller i det afseendet, att Göteborgs kommun skulle genom hamnumgäldernas ökning vara likställd med Stockholms och Karlskrona kommuner, för så vidt isbrytarefartyg åt dessa skulle genom statens tillskyndelse anskaffas.

Man har vidare från flera håll påstått, att förevarande fråga gälde ett statsändamål och att jag således skulle haft orätt, då jag yttrade, att frågan om dylika fartygs anskaffande vore ett kommunalt intresse och borde såsom sådant behandlas. Jag tror mig dock i detta icke hafva gjort mig skyldig till något misstag. Våra stadskommuner, enkannerligen våra stapelstäder, hafva redan såsom sådana bland sina uppgifter fått sig anförtrodt ombesörjandet af vissa statsändamål. För att öfverbevisa mig om misstag i anförda stycket, kräfves således ej blott uppvisande af, att anskaffandet af dessa isbrytarefartyg är ett statsändamål, utan att det icke tillhör kretsen af de statsändamål, hvilkas tillgodoseende staten lemnat åt stapelstäderna och därför dessa jemväl åtnjuta ersättning.

Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr Lindmark: För den händelse jag trodde, att jag här genom att förorda motionen talade i Stockholms stads intresse, skulle jag icke öppna munnen.

De första frågor jag gjorde mig, då jag genomläste motionen, voro, den ena: är det möjligt att inskränka tiden för isblokaden för våra hamnar? och den andra: är det gagneligt för landet i sin helhet, att denna isblokad så tidigt som möjligt upphör? För min del måste jag härfå svara, att denna tid kan inskränkas, samt att det är för landet i sin helhet fördelaktigt, att isblokaden brytes tidigare än nu sker. Jag kan icke dela den nästföregående talarens åsigt, att här vore fråga om ett kommunalintresse. Jag är också förvissad om, att, i fall

Om inskränking af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
 (Forts.)

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

Stockholms kommun finner med sin fördel förenligt att anskaffa åt sig ett isbrytande fartyg, den skall göra det; men deraf följer alldeles icke, att detta fartyg blifver disponibelt för hvarje annan hamn på Sveriges ostkust. Om vi t. ex. tänka oss förhållandet att vi hafva krig och att hela vår kust är blockerad af fiendtliga flottor, skulle då icke, jag frågar det, hela landet glädja sig öfver att vi hade ett isbrytande fartyg, skulle det icke med glädje helsa ett sådant fartyg, med tillhjälp hvaraf vi åtminstone på något ställe kunde få andas fritt. Under sådana förhållanden skulle det väl också vara för landet kärt, om någon åtgärd vidtoges för åstadkommande af en fredlig blokadbrytare, som kunde bryta den is, hvarmed vårt hårda klimat under en stor del af året omgifver våra kuster. Om än sådant icke kunde ske på hösten eller midt under vintern, skulle det dock på våren vara för landet gagneligt att medelst ett sådant fartyg få öppnad än en än en annan af våra östra hamnar, af hvilka flere, såsom t. ex. Norrköpings, äro ganska svåra att öppna. Det måste ovilkorligen vara af vigt, att vi få vår sjöfart öppnad 14 dagar eller 3 veckor tidigare än som kan ske, om någon isbrytare icke finnes; och jag frågar, om icke, sedan sjöfarten blifvit öppnad, man andas friare i vårt land ej blott i de städer, som af sjöfarten beröras, utan äfven i landet, som omgifver dem, ty frågan är, såsom jag förut sagt, en fosterländsk och icke någon kommunal fråga. Jag har icke någon inblick i de följder, den kan hafva på handens rigtning; den får väl rätta sig efter de nya förhållandena; men jag tror, att ett tidigare öppnande af vår sjöfart för konsumenterna är af stort värde, och man behöfver icke mycken erfarenhet för att veta, att, då sjöfarten är stängd, priset på såväl kolonialvaror som andra varor är högre än på den tid hamnarne äro öppna.

Genom en tidigare öppnad sjöfart kan man möjligen äfven tänka sig uppkomsten af en för vårt land vigtig transitofart via Göteborg med Ryssland.

Det är endast detta jag velat yttra och ber att få, instämmande med Herr Hedlund, yrka bifall till motionen.

Herr *Meijer* förenade sig med Herr Lindmark.

Herr Dickson: Det förefaller mig som om denna öfverläggning rörde ig mindre omkring sjelfva motionen än de möjliga följderna af ett isbrytande fartygs anskaffande, och huruvida saken är att betrakta såsom ett statens ändamål eller ett kommunens. Sjelfva klämman i motionen är ju dock helt enkel. Der hemställes blott att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t måtte genom sakkunnige personer låta utreda, i hvad mån åtgärder kunna vidtagas för att minska den tid, under hvilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd af ishinder. Detta är en sak, som enligt min tanke är ganska lätt att utreda, utan att derföre någon komité behöfves. Helt säkert kan en hvar af oss, så att säga, på stående fot förklara, att för sjöfartens öppnhållande under vintern enda medlet är ett tillräckligt starkt isbrytande fartyg. Således kan jag icke annat än anse, att den här gjorda framställningen är onödig, och på den grund kommer jag att yrka afslag å densamma.

Sedermera kommer den andra frågan, eller i hvad mån isbrytande fartyg må anskaffas, och huruvida det här gäller ett statens eller kommunens ändamål. Jag underskattar på intet sätt vigten för hela landet att under vintern hålla sjökommunikationen öppen med utlandet. Men enligt min uppfattning innefattar denna sak både ett stats- och ett kommunalt ändamål, hvilka jag icke gerna vill se sammanblandade med hvarandra. Finna kommunerna det fördelaktigt för sig att deras hamnar hållas öppna för sjöfarten hela vintern, så må de på sätt dem lämpligast synes vidtaga för ändamålet erforderliga åtgärder. Finner åter staten det nödvändigt att för sitt ändamål anskaffa isbrytarefartyg — och jag anser det för ett statens ändamål att Stockholm och Karlskrona, der landets flottetablissemang äro förlagda, hafva öppen kommunikation med hafvet året om — så blir det regeringens sak att hos Riksdagen göra framställning i ämnet.

Hvad nu särskildt kommunerna beträffar, så hafva ju t. ex. städerna Göteborg och Malmö redan iklädt sig uppoffringar för att anskaffa isbrytarefartyg; och, på sätt en föregående talare nämnt, har Göteborgs kommun för bestridande af ränta å och amortering af för ändamålet anskaffade medel erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att under de fyra vintermånaderna af året uppbära högre hamnafgifter än eljest af ut- och ingående fartyg, hvarigenom staden och hoppas att kostnaderna för sjöförbindelsens upprätthållande skola betäckas.

Jag anser således att förslaget går alltför mycket utom hvad med detsamma egentligen åsyftas, ty den utredning, som deri begäres, den kan, såsom sagdt, så godt som på rak arm åstadkommas. Att bifalla motionen vore detsamma som att af regeringen begära en framställning om vidtagande af åtgärder, som jag håller före att regeringen af egen omtanke skulle föreslå, derest hon funne så nödigt.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag å utlåtandet.

I detta yttrande instämde Herrar *Lönegren* och *Otterborg*.

Herr Angel: Då, sedan jag begärde ordet, så många talare yttrat sig i samma syfte som jag ernat att göra, borde jag kanske afstå. Men då jag är född och uppfödd vid kustlandet och der under loppet af många år erfarit de svåra afbräck, som handel och allmän rörelse lidit i följd af ishinder, så vill jag icke underlåta att här offentlig förklara mig för en varm vän af föreliggande förslag, som afser att åstadkomma ständigt öppen sjöfart på våra hamnar. Icke kan det väl ligga någon fara i att enligt motionärens af Utskottet tillstyrkta förslag begära en utredning i saken. Ty har en sådan utredning en gång erhållits, så kommer, såsom Friherre Nordenskiöld ock mycket riktigt framhållit, Riksdagen i tillfälle att pröfva, huruvida sådana åtgärder som här ifrågasättas verkligen kunna varda landet till gagn.

För mig synes det klart framgå af motionen, att ifrågavarande framställning icke afser något speciellt intresse för Stockholms stad, utan att frågan är att gagna hela landet och särskildt de kommuner, som icke förmå att af egna medel anskaffa sig ett isbrytande fartyg. Om jag icke trodde mig så väl känna de goda motiv, som göra sig gällande hos den göteborgsrepresentanten, hvilken talade mot försla-

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

*Om inskrän-
ning af den
tid, hvarunder
svenska ham-
narne stängas
af is.
(Forts.)*

get, så skulle jag möjligen kunna anse att ett göteborgsintresse uttalat sig i de af honom yttrade betänkligheter. Men, som sagdt, jag känner honom för väl för att våga förutsätta sådan bevekelsegrund. Att för öfrigt Stockholms stad kan själf åt sig anskaffa ett isbrytande fartyg är temligen klart.

En talare, Herr Carlsson, sade, att då man förut nekat anslag för byggande af fartyg för marinens räkning, borde man icke vidare reflektera å detta förslag. För min del vågar jag påstå, att detta skäl icke alls hör till denna sak. Tvärt om anser jag att, om man för ett fredligt mål kan i detta hänseende något göra, bör man söka verka derhän.

Jag skall icke längre upptaga tiden, utan inskränker mig till att på det varmaste yrka bifall till Utskottets föreliggande förslag.

Herr Lovén: Såsom köpman och importör beder jag få inlägga en gensaga mot den förste talaren på stockholmsbanken. Han yttrade att Stockholms importörer äro tvungna att under September och Oktober månader förse sig med sitt vinterlager. Ja, tyvärr, finnas de, som äro så gammalmodiga. Men det är verkligen icke absolut nödvändigt. Om den gamla satsen håller streck: »af skadan blir man vis, men icke rik», så tror jag att de sista årens erfarenhet bör leda till att man minskar importen på hösten eller mera rättar sig efter förhållandena. Jag kan upplysa, att Stockholms köpmän bedrifva under vintertiden en icke obetydlig affärsverksamhet från Göteborg och att de finna med sin fördel förenligt att öfver Göteborg importera ganska betydliga kvantiteter varor. För den risk, som drabbar importörerna genom deras tillvägagående i ena eller andra afseendet, får jag försäkra att jag icke anser Kammaren böra hysa någon miskund.

Enär utvecklandet af våra förbindelser med vår östra granne är en den mest behjertansvärda och viktiga sak, så kan jag icke annat än anse att frågan i denna del är högeligen afsevärd. Då jag således är vän af företaget i den riktningen, är jag det icke allenast såsom tillhörande Stockholms börs och Stockholms kommun, utan helt enkelt på grund af intresse för allmänt väl. Jag får också nämna, att behovet af ett isbrytarefartyg är både känt och erkänt. Stockholms stad har, för att upprätthålla trafiken vintertiden mellan Stockholm och Finland, bidragit med 5,000 kronor, och statsverket äfven i sin mån. Ty sedan de af Stockholms stad beviljade medel för ändamålet utgått, bidrager statsverket efter behof med ytterligare 5,000 kronor.

Det är endast dessa upplysningar jag velat lemna.

Herr H. Andersson i Nöbbelöf: Då vi för kort tid sedan beviljat anslag till ett isbrytande fartyg för upprätthållande af trafiken vintertiden i Kalmarsund, så anser jag klokheten och försigtigheten bjuda att vi icke inlåta oss ytterligare på dylika affärer förr än vi sett resultatet af detta fartyg. Det är för öfrigt möjligt att under tiden nya uppfinningar kunna framkomma, hvarigenom man lättare kan undanröjda de hinder, som under vintern uppstå för sjöfarten till och från Stockholms hamnar.

Anledningen till att jag begärt ordet var egentligen den, att Utskottet föreslagit att ett isbrytarefartyg skulle stationeras i Karlskrona. Då, såsom jag redan nämnt, ett isbrytande fartyg skall förläggas i Kalmar för att upprätthålla trafiken i Kalmarsund, torde det icke vara skäl att så nära som i Karlskrona stationera ytterligare ett isbrytarefartyg. Enligt min åsigt skulle Ystad vara en vida lämpligare stationsort, dels till följd af denna stads större handelstrafik, dels och emedan ett fartyg, som förlägges der, kan vid behof användas såväl i Karlskrona som i Trelleborg. Denna sistnämnda stad har en betydlig handelsrörelse, och exporten af spanmål derifrån öfverstiger många gånger den från Karlskrona. Karlskrona har under år 1880 exporterat 150,807 kubikfot spanmål, men Trelleborg 829,930 kubikfot och Ystad 1,709,741 kubikfot. Då vi veta, att spanmål utgör södra Sveriges hufvudsakligaste och naturligaste exportartikel samt att denna vara mest afyttras vintertiden, så är det tydligt att vi böra i främsta rummet söka hålla öppna de hamnar, hvarifrån denna export hufvudsakligen går. Vilja vi vidare se till med hvilka länder vi hafva affärsförbindelser, så skola vi finna, att vi i detta afseende med Ryssland, Tyskland och Danmark, hvilka äro våra närmaste grannar, hafva vår handelsomsättning, som under år 1880 uppgått till ett värde, med Ryssland af 19,466,318 kronor, med Tyskland 78,854,836 kronor och med Danmark 79,778,858 kronor, och det lärer väl icke kunna förnekas; att Ystad ligger vida mera fördelaktigt för denna rörelse än Karlskrona, i synnerhet i förhållande till trafiken på Tyskland och Danmark, med hvilka vi hafva den största rörelsen. Ur nationalekonomisk synpunkt bör staden Ystad tagas såsom utgångspunkt.

Det är visserligen nu icke fråga om någon anslagssumma, men vi böra dock väl betänka oss i saken, ty vi hafva ofta sett hvilken vigt Riksdagens skrivelser få och hvilket tryck de stundom utöfva på kommande Riksdagens beslut, och det är af denna anledning, som jag anhåller att få yrka afslag å detta betänkande.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna redan temligen tillräckligt diskuterade fråga, om jag icke velat bemöta ett par talare, som yttrat att det nära nog vore en pligt-förgätnhet att icke bifalla motionärens och Utskottets förslag.

Sälunda yttrade den andre talaren på göteborgsbänken, att det vore illa om Andra Kammaren så förbisåge sin pligt, att den afslog motionen. En representant från Gotland yttrade, att hvarje sann fosterlandsvän borde bifalla förslaget, och att motionärens blotta namn dertill borde vara ett tillräckligt skäl. Jag är dock fullkomligt förvissad, att den högt ärade motionären själf undanbeder sig ett sådant anspråk; för öfrigt kan man mycket väl erkänna vigten af den fråga, som i motionen föreligger och af Utskottet behandlats, utan att man derföre genast behöfver vara färdig att bifalla densamma. Representanten för Halmstad yttrade, om jag hörde rätt: »mig synes icke vara så farligt att nu bifalla motionen, ty Riksdagen får ju i alla händelser slutligen afgöra frågan». Det är just detta sätt att besluta skrivelser från Riksdagen till Kongl. Maj:t, som jag icke vill vara med om.

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarna stängas af is.
(Forts.)

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

Det är icke särdeles lång tid sedan vi fingo erfarenhet om huru Riksdagen kan vackla i sina åsikter. Den ena gången besluter man att afsända en skrivelse till Kongl. Maj:t i en fråga, i anledning hvaraf kostsamma undersökningar vidtagas, men, då frågan sedermera återkommer till Riksdagen, har Riksdagen redan ändrat tankar. För min del vill jag, att det skall vara ett klart insedt och erkänt behof, innan man företager sig att skrifva till Kongl. Maj:t, och det tror jag man icke här kan säga vara fallet. Frågan är nemligen alldeles ny, och jag anser att den icke förlorar på att få anstå ännu någon tid, ty derigenom kan den ju möjligen ligga till sig. Detta är vida bättre än att aflåta en förhastad skrivelse och sedermera måhända, då ärendet återkommer till Riksdagen, helt och hållet afslå densamma. Det är hufvudsakligen på dessa skäl jag för min del icke kommer att rösta för bifall till motionen och Utskottets förslag. För så vidt jag kunnat finna, såväl af Utskottets förslag som af den här förda diskussionen, synes det för öfrigt, som om det vore transitohandeln från Finland öfver Sverige som här egentligen och hufvudsakligen afses, och, ehuru det visserligen är sant att en del inkomster härigenom skulle tillfalla Sverige, är dock lika säkert att derigenom också skulle uppkomma stora omkostnader. Såsom alldeles nödvändiga åtgärder för en sådan transitofart har man sålunda ifrågasatt först och främst kraftiga isbrytarefartygs anskaffande, vidare lindring i fyr- och båkafgifter, lindring i hamnumgälder, fraktnedsättning för transitogods å våra jernvägar m. m.

Om fyr- och båkafgifterna sålunda lindras, skulle jag ytterligare vilja tillägga, att man snart skulle få bevilja särskildt anslag till aflöning och pensionering af lotspersonalen. Alla dessa omständigheter böra nog beaktas. Dertill kommer, att man möjligen skulle komma att gynna en plats framför en annan. Vi hörde nyss tvistas om hvilkendera platsen vore den lämpligaste såsom station för ett sådant isbrytarefartyg, Karlskrona eller Ystad. Det ena med det andra gör att jag icke vill vara med om någon skrivelse till Kongl. Maj:t i frågan. Jag tror man bör betänka sig väl, innan man i skrivelse till Kongl. Maj:t framställer någon begäran, men, gör man det, bör det ske med allvar och kraft, och då bör man också vara beredd att taga konsekvenserna af sin begäran.

På dessa skäl anhåller jag om afslag å Utskottets framställning.

Häruti förenade sig Herrar *Aug. Peterson, C. Aron Jönsson, F. G. Jansson, Magni, N. Nilsson* i Vrångebol, *J. E. Ericsson* i Ahlberga, *J. Fr. Carlsson* och *O. Andersson* i Lyckorna.

Herr Wedberg: Sedan jag begärde ordet, hafva så många yttrat sig i frågan, att jag icke har mycket att tillägga, utan kunde ganska väl afstå från ordet och instämma med Friherre Nordenskiöld, enär jag har samma åsigt i saken som han, men det är dock två punkter, som jag skall anhålla att något få fästa mig vid.

De fleste motståndare mot förslaget hafva yttrat, att det icke vore skäl att bifalla detta förslag, derföre att sjelfva saken vore en kommunalangelägenhet, hvartill anslag borde beviljas. Det är likväl ju nu

icke fråga om något anslags beviljande, utan det är fråga om att få en utredning verkställd, och om man fäster sig vid hvad Friherre Nordenskiöld yttrat, så har han sett saken i stort, ej från vare sig stockholms- eller göteborgsintresset, utan såsom till nytta för hela landet. Det är väl icke för mycket begärdt att få en utredning af saken, och då man dertill vet att ingen annan än regeringen gerna kan åstadkomma en fullständig sådan utredning, så måste man vända sig till regeringen. Lotsverket borde väl nemligen vara den myndighet, som i detta afseende kan gifva de bästa upplysningar. Det vore dock märkvärdigt om, såsom många vilja påstå, Kammaren icke skulle hafva den motståndskraft mot det förslag, som på grund af detta förslag kan komma från regeringen, att Kammaren icke skulle kunna neka till därför erforderliga anslag, om skäl för deras beviljande icke förefinnas.

För min egen del har jag ansett att en sjöfart hela vintern igenom i Östersjön i regeln är onaturlig, men man har sett åtskilliga vintrar, då sjöfarten skulle kunnat förlängas någon månad på hösten och våren, om man haft inbrytareångfartyg. Detta skulle hafva varit en stor vinst för landet.

Skulle man betrakta frågan såsom den förste talaren gjorde och draga konsekvenserna ur hans yttrande, så skulle man anse att det vore nästan bättre att en del kommunikationer borttoges, som man nu har, eller att åtminstone deras begagnande inskränktes till det minsta möjliga. Då skulle enligt hans åsigt köpmännen förtjena mest. Jag kan dock icke dela denna hans åsigt och därför instämmer jag med Friherre Nordenskiöld.

Herr Farup: Då jag haft äran sitta i det Utskott, som behandlat denna fråga, men icke haft tillfälle att deltaga hvarken i öfverläggningarne eller i beslutet, anhåller jag att nu få säga några ord.

En talare på malmöhusbänken yttrade, det man ännu icke klart insett behovet att nu afhjelpa de brister som vidlåda frågan, jag menar af att utsträcka den tid Sveriges sjöfart hålles öppen. Det förekommer mig likväl såsom om, då Sveriges två största handelsstäder, Stockholm och Göteborg, redan sjelfva tagit initiativ i frågan och för dess lösande gjort betydliga kostnader, detta behof borde vara fullt konstateradt. Alla städer i vårt land äro dock icke så starka som de båda nyssnämnda, utan det finnes andra städer, som härtill icke ega tillräcklig styrka, och jag tror man äfven bör taga hänsyn till dem. Han yttrade vidare, att all utredning om behovet af hvad som i motionen åsyftas skulle saknas.

För min del förstår jag icke, huru man skulle kunna erhålla en dylik utredning, om man icke vänder sig till Kongl. Maj:t med begäran derom. Jag tror att det är närmaste och bästa vägen. Hvad han sade påminner mig om den bekanta satsen, att man icke bör gå i vattnet, förr än man kan simma. Man måste ju en gång öppna vägen och, då man begär att Kongl. Maj:t skall taga initiativet i frågan, tror jag man just är på rätta stråten. Frågan gäller icke uteslutande sjöfarten på Östersjön, ehuru Utskottets motivering tyckes häntyda på något sådant, emedan man i betänkandet nästan uteslutande hållit sig

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarna stängas af is.
(Forts.)

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarne stängas af is.
(Forts.)

till östersjöhamnarne och sjöfarten på Östersjön. Det finnes nemligen äfven många andra hamnar än östersjöhamnarne, som förtjena att der- vid uppmärksammas.

Jag beklagar att man i diskussionen också inblandat flottan, ty jag tror den bort stå utom frågan, när det enligt min uppfattning är ett rent merkantilt intresse som här afses, och dermed har flottan intet att skaffa. Skulle det falla sig så, att flottans materiel härtill kan användas, blir det en sak för sig. Jag tror för min del att vi lugnt kunna lemna saken i Kongl. Maj:ts hand och vill för öfrigt instäm- ma i ordförändens i Utskottet yttrande samt inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Lyth: Jag har blott begärt ordet för att rätta ett citat, som den värde talaren på malmöbanken gjorde ur mitt förra yttrande i denna fråga.

Han yttrade att jag skulle hafva sagt, att motionärens namn i och för sig vore en tillräcklig anledning att bifalla motionen, men jag har icke yttrat mig så, utan jag sade, att motionärens namn är en borgen för att det i motionen innefattade förslaget är verkställbart, och detta är ett yttrande, hvarvid jag vill hålla fast. Det kan motionären väl taga åt sig såsom ett välförtjent erkännande för hans förtjenstfulla verksamhet.

Herr J. Johansson från Stockholm: Jag anhåller blott att med några få ord få bemöta åtskilliga af de anmärkningar, som blifvit gjorda mot mitt förra anförande. Jag har icke, såsom representanten för Göteborg Herr Hedlund och Herr Wedberg antydt, yttrat, att det skulle vara fördelaktigare att hafva Stockholms hamnar stängda af is hela vintern. Ett sådant yttrande har jag icke fält. Jag har sagt, att om vi hade någon säkerhet för att hela året om kunna hafva öppen sjöfart, så skulle jag vara med om att för denna saks vinnande göra snart sagt hvilka uppoffringar som helst.

Man säger att det skulle vara så ofantligt fördelaktigt att hafva sjöfarten öppen hela vintren. Ja, det är fördelaktigt om det kunde ega rum år efter år, vinter efter vinter, men detta är så ofantligt ovisst. Jag är snart 40 år gammal stockholmare. Jag har icke varit skeppsredare, men har haft att göra med fartyg, vare sig för export eller import. Jag behöfver blott hänvisa till den dag, som är, för att påpeka huru Stockholm begagnat sig af sjöfarten en vinter, då is icke hindrat. Tjogtals stora ångare hafva redan flere veckor legat färdiga för att gå till sjös, men fått ligga stilla af brist på frakter. Den första båten till Sundsvall, som afgår i dag, är icke mera än till hälften lastad. Under den tid jag har varit i Stockholm har jag iakttagit att, om is icke derförinnan lägger hinder i vägen, sjöfarten afstannar af sig sjelf i medlet af December och börjar åter i medlet af April.

Sälunda synes sjöfarten, äfven om icke något hinder af is förefinnes, inskränka sig till åtta månader af året; under de återstående fyra månaderna kan väl ett eller annat fartyg vara i gång, men då med föga eller ingen förtjenst.

Då jag sjelf yttrade mig som jag tyckte både artig och försigtigt om Friherre Nordenskiöld, hade jag icke trott mig genom mitt yttrande kunna från hans sida mot mig framkalla sådana epiteter som »mindre klokhet», »erfarenhet från min bod» och mera dylikt. Gud bevar mig från att anse Friherre Nordenskiöld mindre klok, men jag tillåter mig bedja honom besinna, att äfven andra än han sjelf kunna i vissa fall ega någon erfarenhet, och i fråga om Stockholms sjöfart vågar jag verkligen påstå, det äfven jag är i besittning af någon erfarenhet.

Om inskränkning af den tid, hvarunder svenska hamnarnas stängas af is.
(Forts.)

Gent emot Herr Söderström vill jag erinra, att det visserligen kan låta bra att säga, att till följd af sjöfartens öppenhållande rågen blifvit ett par kronor billigare per tunna, men det är icke derom jag talat, ty det ligger icke inom min erfarenhet, men hvad jag vet, det är att det finnes vissa varuarter, för hvilka 2 månaders sjöfart årligen är fullt tillräcklig. Beträffande Herr Lyth, så är han öbo, hvilken ju alltid måste lida mycket af ishinder; han talar sålunda här i egen sak, så att derom är icke mycket att säga. Beträffande åter Herr af Trolle, så har han talat länge och mycket om flottstationerna i Stockholm och Karlskrona, men märkligt är, att i Utskottets betänkande, der man egnat 15 sidor åt handelsflottan, affärdas på några få rader dessa flottstationer, som, efter hvad det nu vill synas, utgöra sjelfva kärnpunkten i förslaget. Jag yrkar fortfarande afslag å Utskottets hemställan.

Herrar *C. A. Larsson* och *P. Persson* i Norrsund instämde med Herr Johansson.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå; och fann Herr Talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd samt anställdes, enligt en nu uppsatt och af Kammarerna godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill afslå hvad Andra Kammarerna Andra Tillfälliga Utskott hemställt i Utlåtandet N:o 5 (i samlingen N:o 7)

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammarerna bifallit Utskottets förevarande hemställan.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 143 ja mot 47 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan afslagits.

Om ändring
af § 28 mom.
1 Regerings-
formen.

§ 5.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 3, i anledning af motion om ändring af § 28 mom. 1 Regeringsformen.

Herr *K. P. Arnoldson* hade i sin inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 26, framställt förslag om sådan ändring af § 28 Regeringsformen, i hvad genom denna paragraf blifvit stadgad i fråga om viss trosbekännelse såsom vilkor för tillträde till statens embeten eller tjänster, att de i mom. 1 af nämnda paragraf förekommande orden »bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska» skulle utbytas mot orden »äfven sådana personer, som icke bekänna sig till denna lära».

Beträffande denna motion hade Utskottet hemställt, att densamma ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro reservationer fogade dels af Herr *Borg* och dels (mot den af Utskottet använda motivering) af Herr *Sjöberg*.

Sedan uppläsning skett af Utskottets hemställan, anförde

Herr *Arnoldson*: Herr Talman! Mine Herrar! Konstitutions-Utskottet säger i sitt utlåtande, att den förutsättning, hvarunder jag framställt min här föreliggande motion, måste anses hafva i väsentlig mån förfallit genom Riksdagens afslag å hufvudmotionen, rörande förslag till vissa ändringar i dissenterlagen, ett reformförslag, som, enligt hvad *Stockholms Dagblad* för i dag säger, »Andra Kammaren visligen afhållit sig ifrån att skänka ens ett moraliskt understöd» — den omoraliska minoriteten till straff och de möjligen tveksamme inom majoriteten till varnagel.

Hade Utskottet inskränkt sig till nämnda enkla motivering för sin hemställan, skulle jag för min del och för denna gång gerna låtit udda vara jemnt, så mycket hellre som jag icke anser utgången vara tvifvelaktig äfven inom denna Kammare. Men Utskottet har försmått att begagna sig ensamt af denna korta genväg. Det har derjemte gifvit sig ut på långa omvägar, på hvilka jag icke skall söka följa det, huru frestande det än kunde vara att söka uppvisa rätta värdet af det skenfilosofiska talet om svenska statens egenskap af att vara en kristen stat samt andra besynnerligheter och skrämskott, som återljuda från Lag-Utskottets här åberopade utlåtande.

Men om jag icke anser mig böra följa Konstitutions-Utskottet på dessa omvägar, känner jag mig deremot förpligtad att i afseende å betydelsen af ett bifall till motionen under nuvarande förhållanden yttra några ord.

Utskottet medger, att Riksdagen nu väl kan bifalla föreliggande motion, fastän den afslagit hufvudmotionen. Jag tager fasta på detta medgifvande. Hvilka svenska medborgare skulle då få någon direkt fördel af förslagets godkännande? Antagligen ingen enda; hvaremot samhället i sin helhet deraf möjligen kunde draga någon nytta. Genom den föreslagna grundlagsförändringen skulle en person, som först utträdt ur statskyrkan och inträdt i ett annat af staten erkändt kristet

trossamfund, men sedermera utträdt ur detta senare utan att ingå i något annat trossamfund, möjligen vinna tillträde till vissa statens embeten. Denna möjlighet är emellertid mycket svag, såsom hvar och en lätt torde inse. Men förändringen skulle derjemte bereda vederbörande möjlighet att i statens tjänst anställa utländske män af ovanligt stor förtjenst, hvilka till äfventyrs skulle vara villige att låta naturalisera sig till svenska medborgare, men icke vilja sluta sig till något här i landet befintligt trossamfund. Om t. ex. Georg Brandes skulle låta naturalisera sig till svensk medborgare, kunde han icke för närvarande, så vida han ej tillhörde den mosaiska församlingen, anställas såsom professor i estetik vid någondera af våra högskolor. Man erinre sig här, huru som för två århundraden sedan en protestantisk furste, kurfursten af Pfalz, ansåg sig oförhindrad att till professor i filosofi vid universitetet i Heidelberg kalla Benedikt Spinoza, som utträdt ur judiska kyrkan utan att ansiuta sig till något kristet kyrkosamfund.

Af det sagda torde vara klart, att ifrågavarande grundlagsförändring i värsta fall icke skulle vara till skada för kyrkan, men i bästa fall till fördel för staten, äfvensom att, i motsats till hvad Utskottet påstår, statens funktionärer ingalunda derigenom skulle beredas en undantagsställning gent emot statskyrkan, utan endast befrias från en disqualifikation. I min tanke ligger förändringens betydelse väsentligen deruti, att, då dissenterlagen en gång blir ändrad i hufvudmotionens syfte, något grundlagshinder icke måtte stå i vägen för dess följdriktiga genomförande.

Jag föreställer mig, att åtskillige af Riksdagens medlemmar, som funnit tiden ännu omogen för reformen och därför motsatt sig den samma, skulle vara beredvillige att lemna sitt bifall till föreliggande motion, så att nämnda hinder måtte vara undanröjdt, då en gång tiden anses mogen. För egen del anser jag mig icke böra framställa något särskildt yrkande, såvida icke en nu möjligen uppstående diskussion dertill skulle kunna gifva mig tillräcklig anledning.

I afseende på de allmänna och besynnerliga betraktelserna i senare delen af Utskottets utlåtande skall jag inskränka mig till att i förbigående peka på det märkliga tidens tecken, att flere af kyrkans tjänare i hennes intresse offentligen beklagat att Riksdagen icke antagit hufvudmotionen. Måhända hafva de en förkänsla utaf att det kan komma att gå med den svenska kyrkan så som det redan gått med den schweitziska, hvilken senare nu blifvit rationalistisk, emedan hon lemnat fritt utträde för sina renlärigt kristna medlemmar, men deremot envist fasthållit de såsom hedningar betecknade medlemmarne. Den känslan kan möjligen komma att snabbt breda ut sig vida omkring och kanske redan innan nästa, ja, hvem vet före innevarande riksdagsperiods utgång delas både af Lag-Utskottet och Konstitutions-Utskottet.

Som sagdt, Herr Talman, så som saken i detta ögonblick står, anser jag mig icke böra framställa något särskildt yrkande.

Herr Rundgren: Det är visserligen en sanning, att sedan Riksdagen förkastat motionärens förslag, att medlemmar i allmänhet af svenska kyrkan må ur kyrkan utträda och blifva hedningar, det icke

Om ändring af § 28 mom. 1 Regeringsformen.
(Forts.)

Om ändring
af § 28 mom.
1 Regerings-
formen.
(Forts.)

förefinnes någon sannolikhet för att man i denna Kammare vill biträda motionärens förslag i fråga om sådan rätt för embetsmän. När dertill kommer, att icke ens motionären själf yrkat bifall till sin motion, kunde det synas öfverflödigt att i denna fråga yttra sig. Men enligt mitt förmenande förhåller det sig icke så. Utom Riksdagen höja sig nemligen röster, hvilka utan tvifvel genom ett afslag från Riksdagens sida icke finna sig öfvertygade om förslaget vådor. Under de närmast förflyttna dagarne hafva, enligt tidningarnes berättelser, inlupit adresser till motionären från arbetareföreningar i åtskilliga städer, hvilka klarligen ådagalägga dessa föreningars bifall till hans yrkanden både i ena och andra hänseendet. Ja, motionären skall till och med, såvidt man nemligen får tro tidningarnes referat, hafva uppträdt i härvarande arbetareförening med föredrag i motionens syfte, föredrag de der blifvit starkt applåderade från föreningens sida. För min del kan jag icke annat än lifligt beklaga, att, i fråga om så viktiga och så djupt ingripande förändringar, personer och föreningar uttala sig, hvilka omöjligen kunna sägas hafva förmåga att bedöma frågan i dess djupa betydelse för framtiden. Jag har därför ansett det vara angeläget att uttala min protest både mot motionerna och mot den betydelse man velat tillägga de till motionären afgifna adresserna.

Såsom betecknande för ställningen vill jag ur ett tidningsreferat, som just omförmälde motionärens uppträdande inom arbetareföreningen, taga fram ett yttrande, hvilket han inför arbetareföreningen lade till grund för sitt föredrag. Det är helt kort. Han säger nemligen: »religionerna äro många, men förnuftet är ett; vi äro alla bröder», och jag förmodar att motionären erkänner sig hafva fält dessa ord, hvilka stå att läsa i Dagens Nyheter för onsdagen i förra veckan. »Religionerna äro många, men förnuftet är ett; vi äro alla bröder», så började han, och han slutade med att uppmana arbetarne och arbetareföreningarne att noga pröfva de kyrkliga lärorna och kyrkliga förhållandena, hvarigenom han således tillerkände dem förmåga att göra detta. Ty man kan ju icke bedja vare sig en enskild person eller en förening att pröfva något, så vida man icke tillerkänner personen eller föreningen förmåga att verkligen göra det. Tänka vi nu på dessa motionärens märkliga satser, så frågar jag motionären: *om* det är en sanning, att religionerna äro många, hvad är det då, som dertill är grunden, och kan någon förnuftig människa till den satsen, att religionerna äro många, lägga den satsen: *men* förnuftet är ett. Det vore ju ungefär detsamma som att säga, att arbetareföreningarne äro många, *men* förnuftet är ett. Man skulle då sätta arbetareföreningarne, liksom man här sätter religionerna, såsom en motsats mot förnuftet. Ty om motionären förstår betydelsen af ord, så bör han kunna förstå, att, när man sätter ett *men* efter en föregående sats, betyder detta, att man vill ställa det efterföljande såsom en motsats mot det föregående eller såsom en inskränkning deruti. »Religionerna äro många, *men* förnuftet är ett!» För min del skulle jag deremot anse, att motionären, om han talat förnuftigt, borde hafva sagt: religionerna äro många, därför att förnuftet *icke* är ett. Derför att förnuftsuppfattningen af det högre och öfversinliga, af religionen är olika hos olika människor, just därför äro religionerna många. Men omöjligen kan man komma till den

konklusionen, hvartill motionären kommit, att religionerna äro många, oaktadt och *emedan* förnuftet är ett. Således utgår motionären från något, som i och för sig innehåller en absurditet.

Då motionären emellertid nu vågat att redan i sitt första inträde i riksförsamlingen framkomma med så djupt ingripande motioner som dessa, hvarigenom svenska folket skulle få rättighet icke allenast, såsom nu, att öfvergå till annan kristen trosbekännelse, utan till ren hedendom, och att våra embetsmän, hvilka hafva att sköta och vårda statens angelägenheter, icke skulle behöfva hafva någon bestämd religiös öfvertygelse, eller åtminstone att staten icke skulle behöfva veta, hvilken öfvertygelse de hafva; då man framkommer med så genomgripande motioner, måste man åtminstone sjelf anse sig hafva genomtänkt och genomträngt frågan. Förnuftet är *ett*, säger han. Förmodligen har han studerat filosofiens historia och äfven der funnit, att, likasom han säger att religionerna äro många, likaså äro de filosofiska systemen många, och icke allenast många utan rent stridande det ena mot det andra. Jag vet icke, om jag skall vidröra sådana saker, som naturligtvis äro A, B, C för honom, men han har väl hört talas om panteismen, materialismen och idealismen. Kan han nu säga att verkliga i dessa tre filosofiska uppfattningar förnuftet visar sig såsom ett. Kan man icke fast hellre säga, att det är den största motsats mellan dessa olika uppfattningar af det öfversinliga. Dessutom — om vi nu hålla oss till det reella, till det som för hvar och en af oss är genom tidningarne bekant — kunna vi väl säga, att det förnuft, som representeras af den förnuftsamling af folk eller samling af förnuftigt folk, som under Herr Pfeiffs presidium fattade sina resolutioner, är alldeles liktydigt och ett med det förnuft, hvilket på ett annat ställe uppenbarade sig under Herr Carl von Bergens presidium. Eller förefaller icke just den samlingen, som den senare kallade tillhopa, såsom framkallad just af en opposition mot det Pfeiffiska förnuftet? Der måste man således ovilkorligen säga, att man har två förnuft. Om vi så gå vidare och flytta oss litet längre tillbaka i tiden utöfver hvad som passerat vid denna riksdag, så veta vi att det finnes ett förnuft, som kallas det Nyströmska förnuftet — det positivistiska förnuftet — och jag förmodar, att hvarken Herr von Pfeiff eller Herr Carl von Bergen eller kanske till och med ej ens motionären godkänner detta Nyströmska förnuft. Der har man således tre förnuft i stället för ett, och således kunna vi mot motionärens sats, att religionerna äro många, sätta den satsen, att förnuften äro många; och detta är kanske det rätta. Det är nemligen just det, som är grunden till att religionerna äro många. Ty det är ju tydligt, att mångfalden af de religiösa uppfattningarne omöjligen kan bero derpå att förnuftets uppfattning är en, utan derpå att förnuftets uppfattning är mångfaldig. Jag tror mig således med detta hafva ådagalagt, att det hvarifrån motionären utgick och som han ville inplanta hos arbetareföreningen var en absolut absurditet.

Men sedan han nu sagt detta, att religionerna äro många men förnuftet ett, kommer han till något, hvars sammanhang med det föregående jag ej kan förstå. Han tillägger nemligen: »vi äro alla bröder». Ja, det låter naturligtvis mycket förträffligt för en arbetareförening

Om ändring
af § 28 mom.
1 Regerings-
formen.
(Forts.)

Om ändring
af § 28 mom.
i Regerings-
formen.
(Forts.)

när en sådan man som motionären träder upp på katedern och förklarar sig vara bror med samtliga närvarande, men jag kan egentligen icke förstå hvad det har för sammanhang med att »religionerna äro många men förnuftet är ett». Det der förnuftet, som motionären lägger så mycken vikt på, tror jag snarare kunna vara grund till ett annat uttalande, nemligen: »vi äro alla *icke* bröder». Jag frågar nemligen, om det är den omständigheten att religionerna äro många, som gör att vi äro alla bröder? Nej, det kan det omöjligen vara, derföre att det icke finnes någonting, som man kan säga så skilja, nemligen i hjertat, som de olika religiösa öfvertygelserna. Icke vill motionären vara bror med mig, derom är jag fullkomligt öfvertygad. Dertill anser han mig vara alldeles för kyrklig, alldeles för konservativ, alldeles för mycket raka motsatsen mot hans förnuftsreligion, och jag förmodar att, om han sträcker sin tanke omkring, det skall finnas ganska många, med hvilka han ej vill vara bror. Nej, det förhåller sig verkligen på det sättet, att, om man skall kunna uttala den stora humanitetssanningen, att vi äro alla bröder, får man ingalunda utgå från den satsen att religionerna äro många, men förnuftet är ett, utan man får utgå derifrån att det jemte och öfver de *många* religionerna gifves *en*, i hvilken sanningen finnes och hvilken har uppenbarat kärleken i världen. Hvad är det nemligen, som inom menskligheten framhåller den stora och höga tanken att vi äro alla bröder? Det är kristendomen; och det är derföre som man omöjligen inom en kristen stat kan vilja gå ifrån kristendomen sjelf, emedan man i och med detsamma frångår det som utgör sambandet, föreningsbandet och kärleksbandet mellan vare sig statens eller kyrkans medlemmar. Det är också derföre att svenska staten hittills erkänt kristendomen såsom för sig icke blott betydelsefull utan äfven nödvändig, det är derföre att i denna religion ligger den stora sanningen om brödraskap äfven fastän tankarne i öfrigt kunna vara sins emellan olika; det är derföre, säger jag, som vi hvarken kunna eller vilja släppa ifrån oss densamma. Det är någonting, som i den närvarande tiden ligger i luften och som vi kunna finna i hvarjehanda offentliga uttalanden i tidningarne, nemligen sträfvet att förvandla religionen till ett förnuftsresonnement. Ty hvad är det i sjelfva verket som man vill åstadkomma med dessa olika föreningar, som bildats? Jo, man vill förvandla religionen till ett förnuftsresonnement. Men det är omöjligt, att en sådan religion kan tillfredsställa menskligheten. Den kan icke tillfredsställa den enskilde, och det visar sig allra tydligast och klarast, då den enskilde eller det allmänna verkligen i grund känner sig behöfva något mera än det som han ser för ögonen, när han känner sig i behof af det öfversinliga och gudomliga. Då kan förnuftsresonnementet icke blifva tillfredsställande. Det är för öfrigt alldeles omöjligt att på grund af sådant förnuftsresonnement, för hvilket vi nu se redogörelser i tidningarne, bygga en religion, ty man kan icke föreställa sig att dessa herrar skulle kunna astadkomma en sådan förvandling i afseende på det religiösa medvetandet hos den svenska nationen, att den kastar ifrån sig den religiösa sanningen, sådan den ligger i uppenbarelsen, för att taga emot den sanning, som föregifver sig ligga i förnuftsresonnementet. Vi behöfva blott tänka på det innersta och djupaste behovet hos

menniskan, nemligen bönen. Den är för förnuftsresonnementet en galenskap. Vi behöfva blott fråga oss: kan man på ett sådant förnuftssammanträde, som det, hvilket hålles vare sig på börsen eller på Rydbergs hotell, stämma in i hvad vi betrakta såsom gudstjenstens höjdpunkt, i psalmen, det innerst och djupast kända behovet hos menniskan att uttala sig i bön till Gud? Kan man inom sådana sammanträden söka upp några religiösa bilder, hvilka tilltala människans hjerta och känsla och hvilka lyfta menniskan utöfver det närvarande? Vi veta, huru det var under den franska revolutionens tid, då man kastade religionen å sido och offentligt proklamerade förnuftet såsom den högsta gudomligheten. Vi veta, att man såsom den högsta representanten för detta förnuft uppstälde en qvinna, den skönaste i Paris, hvilken man förde ikring på en vagn och tillbad. Med ett ord, kastar man sig in på en sådan religion, hvilken har förnuftsresonnementet till sin grund, så måste man i och med detsamma skjuta ifrån sig just det, som för människans innersta behof är det mest välsignelserika, nemligen bönen, psalmen och bilderna.

Jag har ansett mig böra uttala dessa satser, emedan det synes, som om man från publicitetens och från sådana föreningars sida, hvilka vilja ställa förnuftet i motsats till religionen, ville framhålla såsom en galenskap det som kyrkan, kristendomen och uppenbarelsen framställt. Och jag beklagar högligen, att man inom våra arbetareföreningar uppträder med sådana satser, som äro upplösande för allt hvad samhälle och broderskap heter.

Här kunde vara ännu mycket att säga i denna fråga, men jag vill nöja mig med att hafva uttalat hvad som mest legat mig på hjertat. Ty det är icke tillräckligt att Riksdagen helt enkelt förklarar, att dessa motioner icke böra föranleda någon Riksdagens åtgärd. Jag tror också, att det behöfves ett vittnesbörd, som säger den allvarliga grunden till detta och hvarthän det skulle föra, om vi låte oss förledas till sådana förändringar, som de af motionären föreslagna.

Att nu särskildt vidröra den stora betydelse, som skulle ligga deruti att embetsmännen finge rätt att omfatta hvilken öfvertygelse som helst, torde, på grund af hvad jag i det föregående yttrat, vara öfverflödigt.

Jag kan icke annat än instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit, och yrkar bifall dertill.

I detta anförande instämde Herr *Jöns Persson*.

Herr Hedlund: Jag hade icke ämnat uppträda i denna fråga, emedan motionens öde redan på förhand torde vara gifvet och det sålunda icke tjenar till något att spilla många ord hvarken för eller mot densamma. Men den siste ärade talarans yttrande har gjort det omöjligt att låta med fullkomlig tystnad passera åtskilliga af de ordvändningar, med hvilka han, fullt ortodoxt för öfrigt, velat kasta en dager af förhatlighet öfver motionärens framställning.

Vill man fästa sig vid sådana uttryck som till exempel det af motionären använda: att »religionerna äro många, men förnuftet är ett», utan att taga dem i sitt sammanhang, så skulle man kunna finna en

Om ändring af § 28 mom. 1 Regeringsformen.
(Forts.)

Om ändring
af § 28 mom.
1 Regerings-
formen.
(Forts.)

mångfald af likartade uttryck, hvilka kunde på samma sätt kriticeras. Man kan till och med i Utskottets eget betänkande finna uttryck, som, ehuru vanligen förekommande på det teologiska området, dock af varma kristne anses mindre rigtiga, ja, till och med i grund förkastliga. Dit höra sådana uttryck som »den kristna staten». Nu säga många varm-
hjärtade kristne, att en stat icke kan vara kristen. Blott de enskilde — individerna — som i sig upptaga kristendomens sanningar, äro kristne, men *staten*, som består af många olika individer, af hvilka långt ifrån alla äro kristna, är kristen icke endast därför att staten skrifver det på sitt program, lika litet som den enskilde är det därför att han är såsom sådan inskrifven i kyrkboken. Det lärer väl icke vara någon hemlighet hvarken för anmärkaren eller för andra, att det sedan längre tider tillbaka funnits i kyrkans sköte, ja i högsta grader, personer, som icke ens sjelfva gjort anspråk på att vara verkliga kristna i hans mening, och om hvilka man ej heller kunnat säga att de varit det. Vi veta att en af Sveriges mest framstående män, Erkebiskopen Wallin, hvars sångbok ännu är i kyrkans hand och med stor uppbyggelse begagnas af hennes medlemmar, af åtskilliga strängt ortodoxe lärare inom kyrkan förklarats afvikande i fråga om kristlig uppfattning. Det kan icke heller vara obekant för den ärade talaren att verkligt ortodoxa medlemmar af kyrkan, professorer vid Upsala universitet, hafva funnit anledning att vilja utgallra ur nämnde sångbok åtskilliga psalmer, som ansetts icke vara renläriga. Jag tror således att vi icke få lägga alltför stor vikt på ordet kristen, eller fatta betydelsen af detta begrepp allt för trängt, utan att vi böra ställa oss på den punkt att, när vi äro lifvade af kärlek för hvarandra och för allt godt — älska Gud öfver allting och vår nästa såsom oss sjelfve — vi kunna säga att äfven vi, »kättare», ega rätt att i någon mån kalla oss för kristne.

Att det skulle vara fördelaktigt för den svenska staten eller kyrkan att hafva tjenstemän, som till det yttre tillhöra kyrkan, äfven om de till det inre — i sin tro — skilja sig från henne, kan jag icke finna vara ett riktigt antagande. Jag tror att det är bättre och framför allt ärligare att hvar och en får följa sin öfvertygelse och handla i öfverensstämmelse dermed samt sålunda i ord och handling öppet bekänna och visa på hvilken religiös ståndpunkt han står. Jag tror att detta skulle vara fördelaktigast för både staten och kyrkan. Jag tror ock att det skydd kyrkan påkallar af staten, då hon fördrar, att alla stats-tjenare skola tillhöra den evangeliskt lutherska kyrkan, är oberättigadt och för kyrkan skadligt. Detta skydd inverkar menligt, emedan det hindrar många af kyrkans män att med mera ifver använda sina krafter i kyrkans tjenst. Det var den kraftiga kristna kyrkan, som gick segrande ur striden mot hedendomen, emedan hon var tvungen att ständigt anstränga sig till det yttersta i denna kamp, detta var kyrkans styrka innan hon nedsjunkit på beqvämighetens hyende, ett tillstånd som inträdde då hon efter sina första utkämpade strider blef, tagande hedendomens institution i arf, *statskyrka*.

Man har fäst sig vid lösryckta ordalag och velat påstå att det skulle innebära en motsägelse att säga: »religionerna äro många, men förnuftet är ett», Nåväl! jag tager denna absurditet äfven på mig och

jag försvarar rigtigheten af den satsen. Likaväl kan man säga att religionerna äro flere, men förnuftet är ett, som man kan säga att färgerna äro flere, men ljuset är ett. Ty den förra mångfalden beror derpå att ljuset bryter sig i flere färger, men ljusets enhet är dermed visserligen ej upphäfd. På samma sätt kan det menkliga förnuftet bryta sig i flere åskådningssätt, vare sig religiösa eller filosofiska, fastän det i sjelfva verket är blott ett. Är detta påstående en galenskap, så beder jag att med motionären få dela äran af den galenskapen.

Iceke en gång det uttrycket behagade Herr biskopen att »vi äro alla bröder». Han måste dock erkänna sedermera att detta hörde till den kristna trons heligaste bud, men när motionären använder denna sats för att styrka sitt påstående, då begagnar sig Herr biskopen deraf till att drifva gyckel med motionären och säga sådana saker som att motionären säkert icke skulle vilja vara bror med Herr biskopen och dylikt. Derjemte synes han tvifla på att motionären skulle vilja vara bror med arbetare. Jag är dock viss om att motionären hyser för Herr biskopen liksom för hvarje annan samhällsmedlem så »broderliga känslor som möjligt och att han tager broderskapet i samma mening som kristendomen vill hafva detsamma sedt och erkändt.

Här är särskildt påpekadt huru omöjligt det är för förnuftets religion, eller hvad jag än må kalla densamma, att kunna på något sätt röna sympatier hos svenska folket, derföre att densamma hvilat blott på »resonnement» och icke på den religiösa känslan. Huru vet den ärade talaren detta? I vår kristna kyrka förekommer ju predikande, och ligger icke deri »resonnement»? Jo visserligen; presterna resonnera i mångahanda stycken, om det än är sant att detta deras *tal* icke alltid är af det klyftigaste slaget. Utesluter då detta kyrkans ritus? Och skulle förnuftstrons resonnement verkligen omöjliggöra bönen eller lofsången eller all andakt? Huru vet den ärade talaren det? Han frågade likväl, såsom om den frågan vore omöjlig att besvara jakande: kunna de förnuftstroende på sina sammanträden tillåta lofsånger eller böner och deltaga deri? Jag svarar: ja, det kunna de. Vilja de hylla bilder eller symboler? Ja, detta må nu vara en öppen fråga, huruvida de kunna göra detta eller icke, men icke kan det väl sägas, att, om jag icke utrustar kyrkan med så och så många bilder och symboler, jag dermed undanskjuter andakten.

Samme ärade talare anförde den gamla anekdoten om huru den franska revolutionen ville symbolisera förnuftet i en vacker qvinna. Iceke är jag med om att gilla den tillställningen, men näppeligen bör detta tillvägagående fördömas af den, som håller på bilder och symboler, ty sämre symbol än en ädelt formad qvinna kan man hitta på. Allra minst lärer detta sätt kunna utdömas af den religion, som till sin högsta gudomlighet uppsätter just en qvinna; och dock lärer den ärade talaren icke underkänna den grekisk- och romersk-katolska religionen såsom en kristen lära, trots det att deri ingår att genom träbeläten framställa en qvinna såsom den högsta gudomligheten och trots det att detta träbeläte föres ur hus i hus, för att inverka öfvertygande på allmänheten och detta med presterskapets och de lärdes fullständiga bifall.

Om ändring
af § 28 mom.
1 Regerings-
formen.
(Forts.)

Detta är deremot något som jag vågar kalla hedendom, och just detta ord är det som man nu vill slunga i synen på dem, hvilka icke kunna hylla de för flera århundraden sedan uppställda lärosatser, som sedermera visat sig vara lika många villfarelser. De som vilja döma på detta sätt borde först sopa rent för egen dörr och se efter huru mycken hedendom ännu finnes kvar i deras egen religion och de böra undersöka detta icke så mycket på trossatsernas område, utan snarare från det praktiska lifvets ståndpunkt.

Jag tror nemligen att, om vi se saken mera från praktisk och mindre från teoretisk grund, om vi mindre tvista om lärosatser än bemöda oss om sanning i lefvernet och kärlek till nästan, så skola vi kunna undgå många inbördes tillvitelser och slippa från många bittra tvister, ja, vi skulle kanske till och med kunna bifalla motionärens förslag.

Friherre Nordenskiöld och Herr Carl Johansson förenade sig med Herr Hedlund.

Herr Jöns Rundbäck: Jag beklagar att motionären icke är belåten med Utskottets förslag; men jag kan dock icke förstå hvarför han klandrar utlåtandet, då han likväl redan i sin motion haft samma förutsättning som Utskottet åberopat. I motionen säges nemligen uttryckligen, att densamma hufvudsakligen tillkommit under förutsättning af ändring af vissa paragrafer i Kongl. förordningen den 31 Oktober 1873, samt att, om denna ändring bifölles och icke nu föreslagna ändring skedde, skulle inträffa att vi i fråga om religionsfrihet finge tre olika klasser af svenska medborgare. Motionären har således sagt att, om den förra motionen bifölles, blefve en nödvändig följd att ändra 28 § Regeringsformen, annars behöfde detta icke ske. Det är också ur denna synpunkt Konstitutions-Utskottet först och främst sett frågan, men Utskottet har dessutom haft flera andra goda skäl för sitt afstyrkande af motionen och jag skall bedja att än ytterligare få ådagalägga detta genom en närmare granskning af motionen i fråga.

Motionären har till en början lemnat en fullständig historik rörande den senast skedda ändringen af 28 § Regeringsformen och om tillkomsten af det stadgandet, att jemväl andra, kristna äfvensom mosaiske trosbekännare skola få blifva embets- och tjenstemän och sedan säger han: »Den ledande grundtanken i de sträfvanden, hvarur detta lagbud framgått, synes vara, att antagandet af någon viss troslära icke bör vara vilkor för tillträde till statens embeten, enär allt hvad som med rätta kan sägas för utsträckandet af denna behörighet till andre kristne trosbekännare och till bekännare af den mosaiska religionen, äfven kan sägas för dess utsträckande till alla utan afseende på trosbekännelsen.» Huru kan man komma till en sådan slutledning utan genom saltomotaler? Jag beder den ärade motionären återigen läsa igenom de handlingar och den diskussion, som föregick 1870 års Riksdags beslut i denna fråga, ty jag vågar påstå att der finnes icke ett ord, som utvisar att man resonnerat i den rigtning, att vi skola komma att såsom tjenstemän tolerera alla slags främmande, icke kristna trosbekännare. Der talas nemligen icke annat än om främmande *kristna* trosbekännare, då

deremot i denna motion säges endast »främmande», men icke »kristna» trosbekännare. Då den ärade motionären sålunda talar endast om främmande trosbekännare, begår han mot Riksdagen och Konstitutions-Utskottet en orättvisa, ty en sådan grundtanke, som motionären påstår ledt deras beslut vid anmärkta tillfället, kan bestämdt icke uppvisas.

Den ledande grundtanke, som genomgår förhandlingarne vid de senast företagna förändringarne i 28 § Regeringsformen, låter lätt uppspåra sig och är den: att ehuru den kristna religionen har att uppvisa flera skiljolaror och dogmatiska olikheter, så är dock den kristliga etiken för dem alla gemensam och i grund och botten en, och som den kristliga etiken lär vara den bästa och sannaste grundval, på hvilken en stat kan grundas, så har man, med fasthållande af endast denna, mindre fäst sig vid de olika, i många skiftande tankar och former uppställda dogmatiska begrepp som än den ena än den andra bekännelsen för sig uppstått.

Det finnes dock jemväl vissa dogmatiska lärosatser, hvarvid en sann kristlig kyrka, såsom vår, fäster stort afseende, så t. ex. läran om försoningen, läran om Kristi gudom o. s. v.

När derföre t. ex. unitarierna förkasta de sistnämnda lärorne, så vilja vi ej erkänna dem, trots deras apostlar, en Channing, en Parker vidhålla den kristliga etiken, öfver hvilken de dock aldrig höjt sig. Men från detta till ett annat.

Om äfven motionärens förslag bifalles, hemställer jag till motionären, hvad vore väl dermed vunnet? Hade det då icke varit bättre att gå grundligt tillväga, att stryka allt, hvaruppå vår statskyrka är bygd. Kunna vi väl t. ex. tro, att ett folk, som hyllar en främmande lära, vill hafva en regering, som har en helt annan religion. Icke behöfver ett folk, som icke har den evangeliska läran, några evangeliska statsråd, prester eller lärare? Äfven om ingen tjänsteman med undantag af statsråden behöfde hylla någon kristen tro, skulle dock den bestämmelsen i paragrafen kvarstå, att icke någon, som ej tillhörde den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst finge deltaga i handläggning och afgörande af frågor, som anginge religionsvärd och religionsundervisning. Låtom oss då förutsätta att vid våra domstolar och isynnerhet vid våra domkapitel en främmande tro blefve förherrskande. Lektorerna i en stiftsstad skulle icke behöfva vara kristna och de skulle ändock vara ledamöter af domkapitlen, utan att likväl få handlägga de religionsmål, som der förekomma. Huru skulle väl detta slå sig ut. När man anhängiggjort ett mål, som anginge religionen, vid häradsrätt eller hofrätt och domaren icke bekände den evangeliska läran, skulle målet icke kunna afdömas! Men hade motionären velat vara konsekvent, skulle han hafva strukit alla bestämmelserna i denna paragraf om en viss trosbekännelse. Detta anser jag vara ett ytterligare skäl för afslag, som synes mig vara af beskaffenhet att böra tilltala en hvar, ty tager man bort det ena, bör man för konsekvensens skull äfven taga bort det andra.

Äfven på grund af denna inkonsekvens i motionärens förslag berder jag att få yrka afslag å motionen och bifall till Utskottets hemställan.

Om ändring af § 28 mom. 1 Regeringsformen.
(Forts.)

Om ändring
af § 28 mom.
1 Regerings-
formen.
(Forts.)

Herr Borg: Ehuru reservant hade jag icke ämnat yttra mig i denna fråga, men då en *prest* och en *klockare* hafva slagit sig tillsammans och talat emot den förevarande motionen, torde det vara skäligt att äfven en väktare, som man på skämt kallat kyrkoväktaren, får uttala sig i frågan. Det är tidningen *Väktaren*, ett organ, som torde vara känt för lika högkyrkliga åsichter som någonsin de ärade representanterna för Karlstad och Bohus län. Jag vill inskränka mig till att anförä denna tidnings uppfattning af föreliggande fråga, öfvertygad om, att denna uppfattning skall inför tänkande män gälla lika mycket som deras yttranden, hvilka talat emot det förslag, som här föreligger. »*Väktaren*» för den 2 sistlidne Mars yttrar:

»Alldeles riktigt finna vi det vara, att staten, så länge den vill stå på kristlig grund, ej bör genom sitt erkännande gifva något slags helgd eller något berättigande åt rent kristendomsfiendtlige samfund. Klart är ock, att statens pligt ålägger honom att förhindra uppkomsten af sådana religiösa samfund, hvilka, såsom t. ex. mormonismen, äro af osedlig natur. Men häraf följer ingalunda, att staten har rätt och pligt att till qvarstannande inom den evangeliskt-lutherska kyrkan tvinga alla dem, som ur henne vilja afgå utan att ansluta sig till något af staten erkänt samfund.

Ett sådant tvång å statens sida kränker både kyrkan, som nödgas inom sig hysa en mängd af sina bittraste vedersakare, samt äfven den enskildes frihet och samvete. Eller kan verkligen någon påstå att det är förenligt med Kristi församlings värdighet och sanna välfärd, att stora skaror af gudsförnekare, bespottare af hennes allra heligaste tro, ja, till och med sådane män, som gjort till sitt lifs uppgift att bland folket nedrifva tron på en personlig Gud och lifvet efter detta — att sådane mot sin uttryckliga vilja tvingas att stanna kvar inom kyrkans sköte samt inom henne gälla såsom »fullmyndige medlemmar» med rätt att begå H. H. nattvard, deltaga i prestval m. m.! Nej, detta är förvisso ett brott mot kyrkan af svåraste art, och då staten, om än i välmening, gör sig skyldig till ett sådant tvingande, så bevisar han sig derigenom i verkligheten ej såsom kyrkans stöd och försvare, utan motverkar tvärtom hennes sanna bästa.

Vi upprepa, att liksom det är ett moraliskt våld att nödgä kyrkan att inom sig behålla sina afgjorda dödsfiender, så innebär ock detta tvång ett oberättigadt ingrepp på den enskilde medborgarens samvete och frihet. Vi skola taga några exempel ur det dagliga lifvet för att söka förtydliga vårt påstående. Antag t. ex. att ett par personer i landsorten blifva öfvertygade om metodismens sanning och af sina samveten ej kunna qvarstanna inom den lutherska kyrkan. De kunna emellertid ej på grund af sitt fåtal bilda någon särskild församling och därför ej heller, såsom dissenterlagen fordrar, till Kongl. Maj:t insända sin församlingsordning. Följaktligen *måste* de stanna kvar inom lutherska kyrkan, så framt de ej vilja flytta till en trakt af landet, der erkänd metodistförsamling finnes. Ett annat exempel: den bekante positivisten, dr Nyström, en offentlig förnekare af kristendomen, (härvid vill jag dock upplysa, att dr Nyström, då han anhöll om tillstånd att få utträda ur statskyrkan, tydligt tillkännagaf att åtskilligt af den lära, han omfattar, just grundar sig på kristendomen), har förgäfv

sökt utträde ur vår kyrka. Då intet lagligen erkänt positivistiskt samfund finnes i vårt land, så tilläts han icke utgå ur den kyrka, han arbetar på att nedrifva. Detta är dock ej verklig religionsfrihet.

Men, invänder man, skall staten då tåla religionslösa människor inom sitt område? Derpå svara vi: om så illa är, att religionslösa människor finnas, så är det bättre, att staten erkänner detta faktum, än att han medelst en lögn och ett våldförande af så väl den enskildes frihet som den evangeliska kyrkans sanna bästa tvingar dem, som i sitt inre brutit med denna kyrka, att till namnet i densamma kvarstå. Vi tro, att både kyrkan och staten i längden äro bäst betjenta med ett sant och ärligt förhållande. Men, invänder man, skall då kyrkan alldeles taga sin hand från dessa sina bortlupna söner? Nej, visserligen icke, hon bör af alla krafter missionera bland dem för att återföra dem till sanningen, och ej inbilla sig, att det är väl bestäldt, blott de kvarstå i kyrkoböckerna.»

Jag anhåller att detta yttrande måtte intagas i protokollet; för resten gör jag icke något yrkande.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 6.

Skedde föredragning af Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 4, i anledning af motion om ändring af § 87 mom. 2 Regeringsformen.

Om ändring af § 87 mom. 2 Regeringsformen.

Uti berörda motion, afgifven inom Andra Kammaren af Herr *C. J. Svensén* (motionen N:o 73) och som åsyftade afskaffande af kyrkomötes veto i frågor om stiftande, förändring eller upphäfvande af kyrkolag, var föreslaget, att det i § 87 mom. 2 Regeringsformen förekommande ordet »samtycke» måtte utbytas mot ordet »utlåtande».

Utskottet hade tillstyrkt, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ordet begärdes af motionären

Herr *Svensén*, hvilken jemte Herrar *Borg*, *J. Andersson* i Häckenäs, *J. Rundbäck*, *H. Andersson*, *Danielsson*, *Jönsson* och *Norén*, inom Utskottet anmält reservation mot utlåtandet, och som nu yttrade: Den föreliggande frågan är ganska enkel. Här gäller det ingalunda något angrepp mot kyrkan, utan det gäller endast en förenkling i den för närvarande särdeles invecklade och hinderliga proceduren vid kyrkliga frågor behandling samt ett häfdande af Konungs och Riksdags rätt, utan att därför kränka kyrkan. Förslaget har visserligen fallit för Första Kammarens nej, men det skulle dock vara af vigt att för detsamma erhålla en opinionsyttring i denna Kammare och därför yrkar jag att Kammaren, med bifall till min reservation, förklarar förslaget hvilande till grundlagsenlig behandling.

I detta yttrande förenade sig Herr *J. Andersson* i Häckenäs.

Om ändring
af § 87 mom.
2 Regerings-
formen.
(Forts.)

Herr Borg: Då jag är reservant mot detta betänkande och frågan synes mig vara af vigt, anser jag mig böra angående densamma yttra några ord,

I Utskottets betänkande förekomma tvenne punkter, vid hvilka jag hufvudsakligen fäst mig. Sålunda säger Utskottet, att, »då genom ständsförfattningens upphäfvande presteståndet afstod från den ståndet förut tillkommande rätt att såsom svenska kyrkans målsman deltaga i lagstiftningsarbetet, framstod oafvisligen behovet deraf, att statskyrkan egde en särskild representation» etc. Deremot vill jag dock anmärka, att presteståndet i sjelfva verket endast negativt afstod från en sådan rätt genom sin tystnad, ty då år 1865 i dåvarande presteståndet talmannen framställde proposition å antagande af det då föreliggande förslaget om representationsförändringen, teg ståndet och denna tystnad betraktades såsom ett bifall. Det underbara inträffade emellertid att *reservanternes* antal utgjorde *mer än hälften* af ståndets medlemmar. Jag har endast velat påminna om detta lilla, enkla faktum för att man icke må glömma bort på hvad sätt presterna skiljde sig från sin politiska befattning, och att de icke voro mycket begifna på den ersättning de fingo uti kyrkomötet. Detta s. k. grannlagenhetsskäl har emellertid anförts för den åsigten, att man vore skyldig presteståndet ett sådant soulagement. Jag tror dock icke att detta skäl under sådana förhållanden väger så särdeles mycket. I alla händelser torde det icke betyda synnerligt, i fall man genom kyrkomötets verksamhet kommit under fund med att detsamma icke motsvarar det ändamål, hvarför det tillkommit. Då jag här talar om kyrkomötet, menar jag naturligtvis dess *vetorätt*. Denna är nemligen det hufvudsakliga af hela kyrkomötet och det är också endast mot denna rätt som motionären vändt sig.

Det står vidare i betänkandet: »Det torde ej heller böra lemnas ur sigte, att i rådslagen om kyrkans angelägenheter prester och lekmän taga lika del, en anordning hvarmed lagstiftaren afsett lika mycket att behörigen begränsa det rent kyrkliga elementets inflytande som att tillförsäkra kyrkomötet den sakkunskap, som för ett framgångsrikt reformarbete inom vår med en mängd stadganden af civillags natur sammanblandade kyrkolagstiftning kräfvos.» Det var — heter det — för att begränsa det kyrkliga elementet. Ja, det kyrkliga elementet har på ett egendomligt sätt *inskränkts* i kyrkomötet, då dess ena hälft utgöres af prestmän och den andra af lekmän. Det är märkvärdigt, att man sålunda i vår tid kunnat betrakta församlingen såsom varande af den beskaffenhet, att presten ensam bör hafva lika mycken betydelse, som hela den öfriga församlingen, ty i kyrkomötets organisation ligger, att det skall bestå till hälften af lekmän och till hälften af prester. Det har också visat sig, att kyrkomötet till följd af en sådan sammansättning icke kunnat uppfylla den bestämmelse, som man åt detsamma velat gifva; jag kan i följd häraf icke annat än anse svenska kyrkomötet såsom en utväxt på statskroppen. Såsom I torden erinra Eder, mine Herrar, finnes i hela den civiliserade världen icke något folk, som har ett kyrkomöte af den natur som det svenska; och det är ju också något i sig sjelft oerhördt, att på detta sätt en tredje statsmakt skall finnas, i kyrkolagsfrågor likställig med Konung och Riksdag, och till

och med under vissa förhållanden öfver Konung och Riksdag, enär kyrkomötet kan genom sitt veto hindra dessa att företaga lagförändringar i kyrkliga frågor. En sådan kyrkomötets ställning är så onaturlig, att detsamma icke kan annat än redan derigenom ådraga sig ovilja; och det gör det ännu mera, om man tager i betraktande dess verksamhet, allt sedan dess tillkomst. Jag skall taga mig friheten att för Kammaren påpeka några få af de många punkter, som kunna vara anmärkningsvärda i afseende på kyrkomötets sätt att sköta svenska folkets och företrädesvis församlingens angelägenheter.

Jag vill dervid i främsta rummet påpeka ett par förslag, som blifvit vid kyrkomötet väckta af den nuvarande ecklesiastikministern. Vid 1873 års kyrkomöte föreslog sålunda Herr Hammarskjöld att § 11 i 15 kap. Kyrkolagen skulle erhålla denna lydelse: »Ingen må trolofva sig, som ej efter erhållen behörig kristendomsundervisning blifvit förklarad berättigad att konfirmeras.» Härpå svarade kyrkolagsutskottet och sedermera äfven kyrkomötet: »Kyrkligt myndig blifver ingen och kan i vår kyrka ingen blifva annorlunda än genom konfirmation och nattvardsgång. Om således kyrkan, genom bifall till motionärens förslag, förklarade sig vilja inom sitt område uppdraga det dyra och husmoderliga kallet äfven åt dem, som aldrig begått Herrans Nattvard; så hade hon derigenom rubbat en af sina mest orubbliga grundsatser och råkat in i den motsägelsen att som sina myndiga medlemmar behandla dem, hvilka hon sjelf dock ännu måste betrakta såsom kyrkligt omyndiga.» Ett annat kyrkomöte säger, att konfirmationen är en *fullkomligt frivillig handling*. Alltså: samma handling är fullkomligt frivillig, beroende af konfirmandens egen vilja, egen uppfattning, eget medvetande, men tillika *en af kyrkans grundvalar*. Huru skall detta kunna hänga ihop?

I en annan och — jag vågar säga det — än väsentligare punkt har kyrkomötet tillbakavisat ett förslag från samma framstående håll, som jag nyss nämnde, nemligen professor Ribbings förslag, hvori Herr Hammarskjöld instämde, angående ordnande af lekmannaverksamheten. Den frågan har varit före här förut och meningarne om denna verksamhet äro naturligtvis här såsom öfverallt betydligt delade. Jag vill emellertid tillåta mig ur Herr Hammarskjölds yttrande i frågan anförda följande: »Om jag ej läst betänkandet orätt, säger Herr Hammarskjöld, så är den innersta hufvudtanken deruti ett *non possumus*. Det är nu verkligen i hög grad beklagligt, om kyrkan icke har något annat att säga i afseende å lekmannaverksamheten. Efter min öfvertygelse skulle, om kyrkan och kyrkans representanter för 20 år sedan handlat på annat sätt än att säga endast ett bleklagdt nej, denna lekmannaverksamhet, som redan då var påbörjad och sedermera utvecklat sig, tagit en helt annan och långt bättre riktning än den gjort. Den skulle då icke ha blifvit hvad den nu är — en verklig fara för kyrkan». Men hur besvarades denna frisinna röst från Upsala? Jo, med en sådan röst från Lund, att »det är ett försyndande om lekverksamheten griper in i en annans embete.» Här framträder den hos vår svenska kyrkas yttersta höger gängse, i Tyskland på 1850-talet företrädesvis af Klieföth utvecklade mening, att prestembetet i sjelfva verket är att anse som ett

Om ändring
af § 87 mom.
2 Regerings-
formen.
(Forts.)

Om ändring
af § 87 mom.
2 Regerings-
formen.
(Forts.)

heligt embete, nära nog som ett sakrament; samt att ingripandet i detta heliga embete är synd.

Jemväl åtskilliga andra befogade framställningar ha af kyrkomötet afslagits. Så föreslog en aktad medlem af denna församling, Herr O. B. Olsson, »lika rösträtt för alla fullmyndige och välfrejdade lutherska församlingsmedlemmar, som bidrogo till underhåll af församlingens presterskap». Detta förslag förkastades af kyrkomötet, emedan detsamma ej blifvit vid 1878 års riksdag bifallet af »Riksdagen i dess helhet». Dessutom ansåg kyrkomötet det vara af synnerlig vigt rörande prestval, att icke i afseende på röstgrunden vid valet införa stadganden, som genom sin genomgripande art måste framkalla en synnerlig meningsolikhet och lätteligen kunna sätta hela lagförslaget framgång i fråga».

Jag förbigår ett annat förslag, som af samma kyrkomöte totalt omintetgjordes. Oaktadt förslaget genomgått både Riksdagens, regeringens och högsta domstolens skärseld, blef det nemligen så förfuskadt vid behandlingen af kyrkomötet, att det slutligen icke kunde af Andra Kammaren antagas.

Samme motionär, Herr O. B. Olsson, har i fråga om rättighet att upplåta kyrka för lekmanpredikant, då kyrkan ej är för andra ändamål upptagen, föreslagit »att den ytterst bestämmande rätten må tillkomma kyrkorådet samt att medlemmar af församlingen i dylikt fall må ega att mot pastors veto vädja till kyrkorådet.» Härpå svarade Utskottet och kyrkomötet helt enkelt, att kyrkoherden är den som utslutande eger disponera öfver kyrkan, att man icke får vädja till kyrkorådet; det kyrkorådet härvidlag icke har någon röst, icke betyder något, eller som ordalagen lyda: »då kyrkorådet icke mera i detta än i andra fall lärers böra göras till en myndighet, der rättelse i pastors embetsåtgärder må sökas», så hemställer Utskottet att motionen må lemnas utan afseende.

Ett annat förslag af Herr O. B. Olsson afsåg en »sådan ändring af 11 kap. 12 § Kyrkolagen, att, när medlemmar af svenska kyrkan, för att låta skrifton sig och anamma Herrans nattvard, med stöd af förordningen den 20 Sept. 1859 tillkalla annan svensk prestman, än den som är i deras socken anställd, det må vara denna prestman tilllåtet att den mottagna kallelsen följa, äfven utan hinder deraf att till äfventyrs kyrkan icke för ändamålet upplåtes.»

Härpå svarar kyrkomötets utskott, att »det skulle leda till upphäfvande af den för församlingsenhetens bevarande viktiga grundsatsen, att nattvarden är en församlingens sak och högtid». Att tillåta en annan prestman än församlingens att meddela nattvarden inom socken skulle således störa den kyrkliga ordningen! På detta nästan skrämmessiga skäl förkastade kyrkomötet äfven denna billiga framställning.

Jag vill framhålla ett annat drag, som ock är karakteriserande för kyrkomötets verksamhet. Vid senaste kyrkomöte väckte hofpredikanten Ruus motion om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med förslag, att orden »barn, vill du till denna tro varda döpt» borttoges ur dopritualen och att derest en dopfråga skulle anses nödvändigt böra bibehållas, den då måtte ställas till faddrarne och barnets målsmän samt blifva

Om ändring
af § 87 mom.
2 Regerings-
formen.
(Forts.)

af följande eller dermed likartad lydelse: »Viljen I att detta barn (eller barnet) skall till denna tro varda döpt?» Det förefaller mig som att ingenting kunde vara enklare, ingenting mindre farligt för ortodoxien och ordningen än denna lilla förändring af den gamla ritualen. Vore det icke långt förnuftigare och mera kristligt att, i stället för att begära ett svar af ett vanligt, blott några dagar eller veckor gammalt barn, vända sig till faddrarne! Men tron I, mine Herrar, att kyrkomötet fann någon reson i denna framställning? Nej, visst icke! Se här mötets svar: »Är det välgrundadt att barnen frambäras till dopet och att sålunda för dem göres hvad de ännu icke kunna göra för sig sjelfva, men hvad de med lefvande innerlighet, om ock omedvetet längta efter, så är ock både förnuftigt och kristligt, att denna barnets villighet att döpas varder uttalad å barnets vägnar. Genom dopfrågan får dopets väsende som barndop sitt klaraste uttryck; just genom dopfrågan ådagalägges att med dopet icke tillfogas barnet ett yttre tvång, utan uppfylles barnets egen åstundan.»

Vidare ber jag få påpeka, att vid senaste kyrkomöte väcktes till och med förslag om att konungen skulle ega utan *Riksdagens hörande*, men med kyrkomötets samtycke, stifta, förändra och upphäfva de delar af kyrkolagen hvilka rörde kyrkans lif ensamt, såsom antagande af ny bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok och katekes. Detta förslag framfördes af Herr Sondén. Det föll visserligen vid kyrkomötet, men det är i alla fall betecknande, att man vill slippa att ha att göra med *Riksdagen* samt å Kongl. Maj:t och *kyrkomötet* ensamma öfverlemna afgöranderätten vid kyrkolagstiftning.

Jag har härmed slutat mina anmärkningar mot kyrkomötet. Jag tager mig dock friheten tillägga ett slutligt skäl, hvarföre det vore önskligt att presterskapet eller kyrkomötet, som jag i detta fall anser vara ett och detsamma, bör förlora sitt veto; detta skäl är att jag anser, att upphäfvandet af detta veto skulle fördelaktigt inverka på församlingens och prestens förhållande till hvarandra. Ty jag kan icke förneka att, såvidt jag icke misstagit mig, samma impopularitet och samma ovilja, som från preteståndets yttersta tid drabbat detta, hota att åter öfverflyttas på presterskapet, hvilket anses vara skulden till allt hvad som vid kyrkomötet sker eller icke sker. Presterskapet har annars efter mitt förmenande, sedan det upphört att vara ett politiskt stånd och dess löner blifvit reglerade, trädt i ett bättre förhållande till församlingen. Det är glädjande att från alla delar i landet konstatera att så inträffat, trots alla brytningar i dogmatiskt och religiöst afseende. Men detta förhållande hotas, som sagdt, på ett ganska betänkligt sätt derigenom, att presterskapet anses inom kyrkomötet motverka reformer på samma sätt som preteståndet fordom inom riksdagen.

På dessa grunder anser jag att det är af utomordentlig betydelse för församlingen och icke minst för presterskapet sjelft att detta veto borttages, då i allt fall tillräckligt utrymme är lemnadt presterskapet att genom kyrkomötets öfverläggningar, utlåtanden och petitioner gagna församlingen och fosterlandet. Jag ber få yrka bifall till Herr Svenséns och hans medreservanters förslag.

Om ändring
af § 87 mom.
2 Regerings-
formen.
(Forts.)

Herr Arnoldson: Såsom bekant, beslöt sista kyrkomötet, enligt kyrkolagsutskottets betänkande, att söka få friheten att välja lekman-ombud lagligen inskränkt till stiftet, ehuru denna frihet i verkligheten varit och enligt högsta domstolens lagtolkning bör vara utsträckt till hela riket. Syftet (eller åtminstone hufvudsyftet) härmed är icke svårt att se: de farliga elementen borde så mycket som möjligt utestängas och institutionen derigenom befästas.

Den förstärkning, som denna institution fick genom det ifrågavarande vetot, har, såsom motionären mycket riktigt anmärkt, åt svenska kyrkans representation gifvit större rättigheter än dem, från hvilka det gamla preteståndet afstått. Läger man dertill, att denna tredje statsmakt till minst hälften utgöres af prestmän, som dels äro själfskrifne och dels valde af embetsbröder, så visar det sig att svenska kyrkans presterskap innehar och sträfvar att befästa en yttre maktställning, som saknar sitt motstycke i andra protestantiska land.

Men detta är, enligt min tanke, lika orättvist mot de andra kristna kyrkorna här i landet, som det är en olycka för den lutherska kyrkan själf. Det är en orättvisa mot de förra, emedan de sakna en motsvarande representationen för *sina* intressen, och det är en olycka för den senare, emedan hennes verldsliga undantagsmakt icke kan annat än vara till hinder för hennes reformerande i kristendomens anda.

Då jag önskade att denna anda — som, just därför att den är *förnuftig*, följdriktigt borde i den ärade karlstadsrepresentantens tanke vara ett lämpligt föremål för gyckel — då jag önskade, säger jag, att denna anda måtte nedbryta de återstående hierarkiska skrankorna kring vår kyrka, spränga de hedniska formerna inom henne och uppväcka henne från de döda — så skulle jag helst se att kyrkomötet såsom statsinstitution afskaffades eller åtminstone omorganiserades sålunda, att äfven den presterliga hälften af medlemmarne valdes af församlingarna. Då emellertid detta, åtminstone tills vidare, icke kan vara annat än en from önskan, skall jag förena mig med de föregående talare, som i kyrkans eget intresse yrkat bifall till Herr Svenséns motion.

Herr A. P. Lind instämde med Herr Arnoldson.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter på det under öfverläggningen gjorda yrkandet, att det förslag, Herr Svensén i sin förevarande motion framställt, måtte antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling; och förklarade Herr Talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef en så lydande omröstningsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den som, med afslag å hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 4, vill, att Kammaren skall till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga det af Herr Svensén, i afgifven motion, väckta förslag om ändring af § 87 mom. 2 Regeringsformen,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

*Om ändring
af 87 § mom.
2 Regerings-
formen.*

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Konstitutions-Utskottets för-
varande hemställan.

Omröstningen företogs och utföll med 113 ja mot 63 nej; hvadan
Kammaren beslutit enligt Ja-propositionen.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.
